

**37. ORSZÁGOS
TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI
KONFERENCIA 2025**

**Névattitúd-vizsgálat az Aszódi Evangélikus
Gimnázium három évfolyamán**

OTDK-dolgozat

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
2. Névtypológia: a személynév és a keresztnév	3
2.1. A személynév fogalma	3
2.2. A személynévtípusok	3
2.3. A személynévadás története	5
2.4. A keresztnév fogalma	6
2.5. A keresztnévek csoportosítása	6
2.6. A keresztnévvizsgálatok fő témái: a névhasználat és a névadás motivációinak elemzése	7
3. Attitűdvizsgálatok	10
3.1. A legjelentősebb kutatási előzmények	10
3.2. A kutatás körülményei és a hipotézisek	12
4. A kutatás és eredményei	15
4.1. A kérdőív felépítése és az eredmények átfogó elemzése	15
4.1.1. Az alapadatok	15
4.1.2. A névattitűdöt vizsgáló kérdések	16
4.1.3. A névkompetenciát vizsgáló kérdések	23
4.1.4. A névválasztás szempontjait vizsgáló kérdések	26
4.2. Az eredmények korosztályi és nemi különbségei	28
5. A névtan interdiszciplináris szemléletű tanításának lehetőségei	30
6. Összegzés	32
Szakirodalom és források	34

1. Bevezetés

Szakdolgozatomban egy közoktatási intézmény három korcsoportjában vizsgálok a diákok keresztnemekkel kapcsolatos preferenciáit és attitűdjeit. Dolgozatom alapja egy kérdőíves vizsgálat, amelyet az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium általános és középiskolás tanulói körében végeztem. Hasonló kérdőíves kutatást készítettem egyetemi tanulmányaim során, a névtan kurzus keretében. A 2022-ben elkészített szemináriumi dolgozatomban is keresztnemekkel kapcsolatos attitűdöket vizsgáltam, azonban ekkor az egyetemisták névívzésére voltam kíváncsi. A kurzuson tanultak, a névtani előadások, illetve a saját kutatásom és dolgozatom jelentős mértékben felkeltették az érdeklődésemet, így elhatároztam, hogy szakdolgozatomban is ezzel a témával fogok foglalkozni.

Úgy vélem, hogy a keresztnemek kérdésköre nem csupán érdekességeket rejt magában, hanem hétköznapijaink elengedhetetlen részét képezi. Kivétel nélkül mindenkinek van neve, mindannyian naponta többször szólítunk meg másokat, illetve életünk során a legtöbben el is nevezünk egy-egy számunkra fontos személyt.

A mindennapi életünk mellett tudományos és kulturális szempontból is meghatározó a nevek kérdése. A nyelvtudományon belül a névtan rengeteg tudományterülettel összeköthető, interdiszciplináris jellegű. A névadási tendenciák változása szoros kapcsolatban áll a kulturális változásokkal is. A névtan mind a tudományos színtéren, mind a hétköznapiokban meghatározó módon van jelen, így érdemes lenne hangsúlyosabb szerepet kapnia az oktatásban is.

Véleményem szerint a névtani alapismeretek elsajátítása, a témában való jártasság kialakítása az iskola feladata, azonban nem csak az anyanyelvtanítás során kellene megvalósulnia, hanem más tanórák keretei között is. A névadás, különösen a személynévadás nagy felelősséggel jár, hiszen az adott egyénnek egy életen át viselnie kell a számára választott nevet, így nem lenne szabad meggondolatlanul humorosnak vélt vagy negatív konnotációval bíró név mellett dönteni. A felelősségvállalás és alapvető tájékozottság mellett a névtani ismeretek jelentőségét abban látom, hogy az anyanyelvi tananyagnak egy olyan szeletét képezi, amely izgalmas, gyakorlati jellegű, a tantárgyi koncentrációban is remekül alkalmazható, hiszen számos tantárggyal összeköthető: irodalom, történelem, földrajz, hon és népismeret, dráma, etika, osztályfőnöki, művészettörténet. A helynevekkel kapcsolatos ismeretanyag főként földrajz, történelem, valamint hon és népismeret tanórán kaphatna hangsúlyosabb szerepet, a személynevek kérdéseivel pedig osztályfőnöki, etika, irodalom, illetve dráma tanórákon lehetne foglalkozni.

A névtani kérdésekhez szinte mindenki hozzá tud szólni, ki tudja fejteni véleményét, így ezzel a pedagógusoknak lehetősége nyílik arra, hogy olyan tanulókat is bevonjanak az órai munkába, akik kevésbé aktívak. A gyerekek számára érdekes lehet a saját nevük jelentése, eredete, hangzása mellett a különböző divatjelenségek, a környezetükben megjelenő helynevek jellegzetességei, az egyes márkanevek kialakulása, az írói névadás kérdései vagy az állatnévadás motivációi témakörök. Pedagógiai szempontból a névtan fontos szerepet tölthet be a sztereotípiák működésének bemutatásában, illetve a diszkrimináció elleni fellépésben.

Dolgozatomban először a személynévtan témakörével foglalkozom, majd rátérek a keresztnévvel kapcsolatos kérdésekre, ezután bemutatok néhány fontos eredményt hozó attitűdvizsgálatot és diákok névanyagára vonatkozó kutatást. Másodszor ismertetem saját kutatásom körülményeit, módszereit és eredményeit. A kérdőív a mellékletekben megtalálható. Végül bemutatok néhány lehetőséget a tananyag tanításával kapcsolatban, kiemelve a tantárgyköziség és az integrálás lehetőségét.

2. Névtipológia: a személynév és a keresztnév

2.1. A személynév fogalma

Az onomatológia tudományán belül a személynevekkel foglalkozó ágat az antroponímia terminussal jelöljük (Hajdú 2003: 151). A személynév definíciója egyértelmű: személyek azonosítására használatos tulajdonnévtípus. A nyelvészek hasonlóan határozzák meg, így csak néhányat elemek ki közülük. Hajdú Mihály szerint „Személyneveknek tekintjük az élő vagy valaha élt emberek megjelölésére, azonosítására használt szavakat vagy szavak csoportját” (1994: 17). Bauko János így ír a személynévről: „A társadalomban minden embert személynévvel azonosítunk. Egy régi mondás szerint – *nomen est omen*, azaz ’a név jósjel, végzet’ – nevünkben hordozzuk a sorsunkat. A név maga az ember, végigkíséri az ember életét, identifikálja az egyént” (2015: 33). Későbbi munkájában rámutat arra, hogy az általunk viselt személynév önazonosságunk alapvető részét képezi (Bauko 2019: 96). Egy adott személy azonosítása nem csupán egy névtípussal lehetséges.

2.2. A személynévtípusok

Hagyományosan négy személynévtípust különíthetünk el: a család-, a bece-, a ragadvány- és a keresztnév típusát (Haindrich 2022: 14). A keresztnév típusának kérdéseivel a következő fejezetben részletesen foglalkozom, a többit itt ismertetem.

A családnév vagy vezetéknév öröklődve a családhoz (általában az apához) köti az egyént (Haindrich 2022: 14). A családnevek egy része kereszt- (*Máté, Pál*), bece- (*Benkő, Ladó*) vagy

ragadványnévből ered. A vezetéknév utalhatnak helyre, népcsoportra, foglalkozásra, társadalmi helyzetre, tulajdonságra stb. (Bauko 2015: 38–44).

Becenévnek a keresztnévből létrehozott alakváltozatokat tekintjük. A becenév leggyakrabban rövidítés (*Kati*) vagy képzés (*Jóska*) segítségével jön létre. Sok esetben a becenévi alak önállósul, anyakönyvezhető keresztnévvé válik (*Gergő, Évi*) (Haindrich 2022: 14).

A ragadványnevek azok a személynevek, amelyeket különféle szándékkal adnak egymásnak az emberek. Ilyen szándék lehet a megkülönböztetés (*Könyves Kálmán*), a gúnyolódás (*Nyakigláb, Makoga*), a kedveskedés (*Szászsorszép*) is (Bauko 2007: 6–32). A férfiak sokkal gyakrabban kapnak ragadványneveket, mint a nők. A ragadványnévadás Bauko szerint főként falusi társadalmi szokás (2015: 122).

A legújabb névtípus az azonosítónév, amely az internethasználattal terjedt el. Az azonosítónév, felhasználónév különleges a személynevek között, hiszen az ember maga választja, eldöntheti, hogy mit árul el magáról, illetve bármi névvé válhat (számsor, köznév, szókapcsolat stb.) (Haindrich 2022: 14).

A kommunikációs helyzetet figyelembe véve a hivatalos személynevek használata elsősorban formális színtereken jelenik meg. A hivatalos személynevek közé soroljuk a vezetéknévet és a keresztnévet. A becenév, a ragadványnév, valamint az azonosítónév a nem hivatalos személynevek csoportjába tartozik. Ezek a nevek leginkább informális beszédhelyzetben jelennek meg, a család és a barátok körében (Haindrich 2022: 15).

A hagyományos szemléletmód mellett lényegesnek tartom egy újabb megközelítési mód ismertetését, amelyet Hoffmann István (2008) dolgozott ki a kognitív és a pragmatikai szempontokat egyaránt szem előtt tartva. Bár J. Soltész Katalin tipológiája (1979: 44–69) a magyar névtani kutatások tekintetében áttörőnek számított, Hoffmann szerint azt sugallja, hogy a névformák között nincs egyenrangúság, ugyanis ez a rendszertan elsődlegesen nyelvhasználati alapú. A hivatalos névformák ebben az osztályozásban kiemelt szerepet kapnak, azonban nem lehet bürokratikus szempontokra alapozni efféle nyelvi rendszerezést.

Hoffmann (2008) négyféle névkategóriát különített el. Az első a választott név, azaz listanév, amelyet a névadók egy zárt névállományból adnak az egyénnek. Ennek a névnek elsődleges funkciója az azonosítás, tehát nevezhetjük referáló névnek is. A második kategória az automatikus vagy átadott név, amely hagyományozódik, a családi összetartozást fejezi ki, tehát a kapcsolati- vagy nexusnév terminus is használható erre a típusra. A harmadik csoport a kreált, alkotott név, amely a legszorosabb kapcsolatban áll a viselőjével. Ezesetben a névadás nem formális aktus, a névadó kreativitása számít, nincsenek korlátozó tényezők. A név gazdag információtartalommal bír, leírja viselőjét, így mondhatjuk, hogy ez egy leíró,

sajátosságjelölő névfajta. Az utolsó névtípus az affektív név, amely más nevek módosítása révén jön létre (Hoffmann 2008: 6–12).

Ahogy haladunk előre az időben, egyre több névtípus alakul ki, valamint ezzel párhuzamosan többféle kategorizációs rendszer jelenik meg, ezért lényegesnek tartom a magyar személynévadás történetének rövid áttekintését is.

2.3. A személynévadás története

Az első magyar személynévek a 9. századból maradtak fenn. Ebben az időszakban minden személy egy nevet viselt, ezért ezt a névrendszert egyeleműnek nevezzük. Az ősi magyar nevek különböző okokból keletkeztek. Az adott személynév utalhatott a születés körülményeire (*Pentuc* 'péntek'), külső vagy belső tulajdonságra (*Chepke* 'alacsonyka') tartalmazhatott jókívánságot a viselője számára (*Bahatur* 'bátor'), olykor a névadás célja az volt, hogy megóvják a gyerekeket a betegségektől, haláltól (*Numwog* 'nem vagy'). Főként felnőttkorban kaphattak az emberek társadalmi helyzetre, foglalkozásra, etnikumra vonatkozó neveket (*Sceres* 'szekeres', *Beseneu* 'besenyő') (Fercsik–Raátz 2009: 7–11). „A magyar személynévadás legősibb típusát pogánykori világi névadásnak nevezzük” (Bauko 2015: 35).

A világi névadás korszakát követően, a kereszténység felvételével Magyarországon műveltségváltás következett be, ami fokozatos változásokat idézett elő. A 13. század környékén vált uralkodóvá az egyházi eredetű névadás. A nevek kiválasztása a Bibliából, illetve a martirológiumokból történt. A név és a névviselő tulajdonságai között lazult a kapcsolat. Amennyiben valaki a keresztség során új nevet kapott, általában elhagyta a pogány nevét, mint ahogyan Szent István király is elhagyta a *Vajk* nevet. Olykor a kétféle név együtt szerepelt, mint *Aba Sámuel* esetében. A pogány név megelőzte az egyházi nevet (Bauko 2015:35–36).

Az egyházi névadás kialakulása után a családnevek használata Magyarországra a 14. században jutott el, ezzel kialakult a kételemű névrendszer. Elterjedésük az észak-itáliai városállamokból indult a 9-10. századtól (Bauko 2015: 38). Tóth Valéria ezt az új névtípust a hoffmanni terminológiával nexusnévnek nevezi, amely bővebb értelmezési tartománnyal rendelkezik. Ezek a nevek európai mintára a családi összetartozás kifejezésére szolgálnak, megkülönböztető névelemek (Tóth 2016: 41–42). Kiss Jenő úgy véli, hogy a kételemű névadás kialakulása a világi és egyházi névadás egybeolvadását jelentette, hiszen a családnevek nagyrésze spontán névadásból, ragadványnevekből keletkezett, míg a keresztnévek egyházi eredetű személynévekből jöttek létre (Kiss 1995: 279). II. József 1787-ben tette kötelezővé a családnevek használatát (Haindrich–Raátz 2022: 13).

II. József törvénykezése óta számottevő átalakulás nem történt a személynévadás történetében, azonban a kulturális-művelődéstörténeti változások hatásai a névadási szokásokban, a névdivat jelenségeiben továbbra is kimutathatók (Tóth 2016: 42).

2.4. A keresztnév fogalma

A Magyar és nemzetközi névtani terminológia az utónevet így definiálja: „Tulajdonnév, amelyet egy személy születésekor, keresztelesekor vagy életének más jelentős eseménye során kap” (Bölcskei–Farkas–Slíz 2017: 105). A Magyar értelmező kéziszótár (ÉKsz.) szerint a keresztnév „A keresztségben kapott név. A családnévhez járuló anyakönyvezett személynév, utónév.”

2.5. A keresztnévek csoportosítása

A magyar utónévnévállomány igen változatos, folyamatosan bővül. A keresztnéveket többféle szempont alapján csoportosíthatjuk, például eredet, hangzás, konnotáció, jelentés, hangrend, gyakoriság, divatosság stb. Természetesen a kategorizáció kérdéskörébe megannyi aspektust bevonhatunk, de véleményem szerint ezekből elég csak felvillantanom néhányat. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy ezek a kategóriák nem rögzített és megváltoztathatatlan csoportok, az aktuális kulturális hatásoknak, valamint az újonnan elfogadott névkérelmeknek köszönhetően újabb és újabb alcsoportok jöhetnek létre. Kétféle csoportosítást mutatok be: a Fercsik–Raátz-féle átfogó, eredet szerinti utónévcsoportosítást (2009) és a Mizser-féle (1989) női névtipológiát.

Elsőként az eredet szerinti csoportosítást ismertetem. A magyar keresztnévek három nagy csoportra oszthatók eredet szerint: az eredeti, a más nyelvekből átvett és a belső keletkezésű nevek csoportjára.

Az eredeti nevekből nagyon keveset találunk meg a mai keresztnévek között, ilyen például az *Előd* 'elsőszülött' vagy a *Zente* 'jámbor, vallásos'. Az eredeti nevek esetében szoros kapcsolat állt fenn a név közszói jelentése és a nevet viselő személy tulajdonsága között.

Más nyelvekből átvett névként tartjuk számon azokat a neveket, amelyeket az átadó nyelvből tulajdonnévként veszünk át. Az átvett nevek egyik csoportját a jövevénynevek alkotják, amelyek kiejtésben és írásban is a magyar nyelv sajátosságaihoz igazodtak. A legtöbb jövevénynevünk germán, török, latin vagy szláv eredetű. Jövevénynevek például a *Bálint*, *Borbála*, *Barbara*. A másik nagy csoportba az idegen nevek tartoznak, amelyek eltérnek a magyar nyelvben megszokottól. Az idegen nevek felismerhetők arról, hogy mássalhangzó-torlódás figyelhető meg bennük (*Klaudia*), árulkodók lehetnek bizonyos végződésük (*Livia*, *Nikoletta*, *Szabina*) vagy az *x* és a *ch* megjelenése (*Alexandra*, *Richárd*).

A belső keletkezésű nevek a nyelv saját elemeiből keletkeznek. Ezek a nevek sokféle eljárással születhetnek. Képzéssel jönnek létre a férfi nevek női párjai, például a *Bernát* férfinévből a *Bernadett*, a *Teodor*-ból a *Teodóra*. Összetételként megemlíthető az *Annamária* vagy a *Hannaróza* női név. A ritkább névalkotási módok közé tartoznak a rövidüléssel, névcsonkulással létrejött nevek és a mozaiknevek. Rövidüléssel keletkezett az *Alexandra* névből az *Alexa*. A *Krisztina* névből a *Tina*, az *Eleonóra*-ból a *Nóra* névcsonkulással jött létre. Két önálló névből születhet egy harmadik, ezt mozaiknévnek nevezzük, ilyen a *Teresa* és *Maria* név ötvözete, a *Maréza*. A ritkább névalkotási módok mellett elengedhetetlen megemlíteni a névteremtés eljárását. Névteremtéssel történik a régi magyar nevek felújítása (*Árpád*, *Csaba*, *Etelka*, *Emese*), a közszavak tulajdonnévként való használata (*Bojtorján*, *Liliom*, *Mandula*, *Málna*) és a művészi névteremtés (*Árnika*, *Kincső*, *Tünde*) (Fercsik–Raátz 2009: 13–21).

Érdemes megjegyezni, hogy más szempontú kategorizáció is létezik. Mizser Lajos (1989) a női neveket csoportosítva 9 kategóriát alkotott. Megkülönbözteti a bibliai neveket (*Erzsébet*, *Zsuzsanna*, *Anna*), a martirológiumi neveket (*Brigitta*, *Katalin*), a görög-római mitológiából vett neveket (*Diána*, *Afrodité*), a virágneveket (*Ibolya*, *Viola*), a becenévi alakból keresztnévvé vált neveket (*Zsuzsa*, *Katinka*, *Kata*), a nőiesítés által létrejött neveket (*Alberta*, *Paula*), az úgynevezett végződésneveket (*Anita*, *Nóra*, *Rita*, *Bella*), az irodalmi névadásból származó neveket (*Csilla*, *Melinda*, *Laura*), valamint a változatos neveket (*Napsugár*, *Ajándék*) (Mizser 1989: 250–252). Úgy vélem, hogy ez a fajta kategorizáció is ma már tovább bővíthető, például az összetett keresztnévek csoportjával (*Annabella*).

2.6. A keresztnévvizsgálatok fő témái: a névhasználat és a névadás motivációinak elemzése

A magyarországi keresztnévvizsgálatok a 20. század második felétől kezdődően szaporodtak meg, hiszen az onomasztika tudományterülete is innentől indult fejlődésnek hazánkban (Hoffmann 2015: 11). Kronológiai sorrendben bemutatok néhány keresztnév-vizsgálatot, amely a saját kutatásomhoz hasonlóan a névadás motivációjára fordít figyelmet, emiatt pedig az elemzésem előzményének tekinthető.

Benkő Loránd már 1950-ben lényegi megállapításokat tett a keresztnévadással kapcsolatban. A névválasztás során a hangsúly a névesztétikán van, főként a név hangzása, hangulata befolyásoló tényező. „Való igaz, hogy a neveknek van hangulatuk. Ezt a hangulatot minden egyén különböző szubjektív benyomások alapján alakítja ki magának, a nevek hangulatát tehát szinte mindenki másmilyennek érzi” (Benkő 1950: 123).

Büky Béla szocioonomasztikai vizsgálatot végzett, azt kutatta, hogy a névadás és a lakóhely között kimutathatók-e valamilyen összefüggések. Budapest belső és külső területeinek névadási szokásait hasonlította össze. Megállapította, hogy a névdivat a belső kerületekből indul kifelé, a 10 leggyakoribb név szinte teljesen azonos a központi és a peremterületeken, illetve a tévéműsorok névadásra gyakorolt hatása erősebb a külső területeken (Büky 1974: 8–12).

Gulyásné Mátraházi Zsuzsanna az 1980-as évek elején foglalkozott az akkori keresztnévdivattal. Hangsúlyozza, hogy a nevekkel kapcsolatos szubjektív benyomásainkat érzelmeink vezérlik. Lehetséges, hogy egy név indokolatlanul tetszik nekünk vagy esetleg ellenszenvet vált ki belőlünk, hiszen ismerünk egy számunkra kedves vagy általunk nem kedvelt személyt, akit így hívnak (Gulyásné 1981: 8).

T. Molnár István arra hívta fel a figyelmet, hogy a keresztnévek (ahogyan az emberi beszédhangok) képesek bizonyos asszociációkat kelteni. Megvizsgálta, hogy egy-egy keresztnév hangzása milyen mértékben váltja ki a férfiasság és a nőiesség asszociációját (T. Molnár 1987: 200–203). Bár a nevek férfias vagy nőies hangzása nem játszik döntő szerepet a névadásban, saját kutatásomban mégis találtam arra utaló jeleket, hogy egy-egy keresztnév éppen emiatt tetszik valakinek.

A névválasztást befolyásolják a különböző aktuális divatjelenségek. Ádám Imre az 1990-es évek elején megfigyelte, hogy a lánygyermek elnevezésében sokkal nagyobb szerepet játszik a divat, mint a fiúk névadásában (Ádám 1992: 59).

Rancz Teréz Felső-Háromszéken kutatta a névadás motivációit. A névválasztást főként a családi hagyomány és a tetszés határozta meg, egyéb motivációként megjelent a magyarosság is. Az eredmények egyértelműen bizonyítják, hogy az iskolai végzettség befolyásolja a névválasztást. Míg az általános iskolai végzettségűek inkább tetszés alapján választanak nevet, a felsőfokú végzettségűek számára fontos szempont a magyaros hangzás és a név eredete (Rancz 2009: 19).

Haindrich Helga munkája azt bizonyítja, hogy az iskolázottság és a névválasztás szoros kapcsolatban állnak egymással, kimutathatók bizonyos szabályszerűségek. Az alacsonyabb végzettségűek törekszenek arra, hogy minél inkább újító jellegű, különleges nevet válasszanak gyermekeiknek. Az utóbbi évtizedekben a hagyományos neveknek csökkent a népszerűsége, a névadásban újító tendencia figyelhető meg, a névválasztók inkább az idegen eredetű neveket részesítik előnyben (Haindrich 2014: 108–120).

A névválasztás témája után a névhasználatot befolyásoló tényezőket tekintem át Bauko János munkájának segítségével (2015). A szerző úgy véli, a névhasználat kérdéskörét célszerű

szociológiai szempontokkal együtt vizsgálni. A társadalom és a névhasználat kapcsolatrendszerét vizsgáló tudományág neve szocioonomasztika. „A névhasználatot befolyásoló főbb tényezők közé tartozik az idő–tér–társadalom dimenziója” (2015: 79). A szocioonomasztika kutatási területei közé tartozik többek között a kisebbségi névhasználat, a névattitúd, a névdivat, a névhasználat és az életkor, felekezet, nemek, társadalmi csoportok stb. összefüggéseinek feltárása. A kisebbségi névhasználat esetében a tulajdonnevek identitásjelölő funkciója fokozottan érvényesül, hiszen kisebbségi környezetben a név etnikai identitásra is utalhat.

„A névattitúd az egyes embereknek, illetve csoportjainak nevekkel szembeni beállítottságát, hozzájuk való viszonyulását, róluk kialakult értékelő jellegű vélekedését jelöli.” – fogalmaz Bauko János (2015: 111). A név iránti attitűdöt számos tényező befolyásolja: az egyén, a közössége, a név hangulata, jelentése, eredete, ritkasága vagy gyakorisága stb. A nevekhez pozitívan, negatívan vagy semlegesén viszonyulhatunk.

Ahogy fentebb említettem, a névdivat lényeges befolyásoló tényező a névadás során. A szerző így definiálja a névdivatot: „A névdivat általában tömeges méretűvé váló, társadalmi indítékú azonos vagy hasonló viszonyulás a tulajdonnevekhez” (Bauko 2015: 80). Művében a szlovákiai magyar névdivattal foglalkozott, de úgy vélem, hogy ezek a megfigyelések érvényesek az anyaországra is. A rendszerváltást követően megfigyelhető, hogy a szülők egyedibb neveket szeretnének adni gyermeküknek (*Nela, Nina*), gyakori jelenség a két keresztnév adása, növekszik a bejegyzett keresztnévváltozatok száma (*Cintia, Cyntia*), gyakran a névadás alapjául szolgál egy-egy filmhős vagy sorozatbéli szereplő neve (*Pamela, Fernando*), illetve nő a keresztnévként anyakönyvezett becenevek száma (*Marika, Katica, Tomi*).

A névviselők igen gyakran szeretik a nevüket, mert egyedi, rövid, dallamos, elődeiktől kapták, szép a jelentése. Amennyiben a névviselő nincs megelégedve a névével, (mert kellemetlen az asszociációja, tömegnév, kellemetlen a hangzása) kérvényezheti a megváltoztatását. A névviselők egy része nem szereti, ha a keresztnévén szólítják, inkább a becéző formát preferálják, hiszen az közvetlenebb jellegű.

„A névhasználat az életkor szerint változik. Más-más névkinccsel rendelkeznek az egyének a gyermek-, ifjú-, felnőtt- és időskorban” (Bauko 2015: 116). Különbségeket tapasztalhatunk egyes generációk között a névhasználat, a névviselés és a névadás terén is. Az idősebb generáció hagyományosabb keresztneveket visel, míg az újszülöttek inkább idegenebb hangzású neveket viselnek. Az idősebbek gyakran emlegetik egymást a ragadványneveikön.

Névhasználati eltérések mutatkoznak meg a nemek esetében is. A férfiak gyakrabban kapnak ragadványneveket, mint a nők. A legnépszerűbb női keresztnév már a 16-17. században is az *Anna* volt, ami a mai napig is rendkívül kedvelt. A régi férfinevek, mint a *János*, *Péter*, *Mihály* manapság már nem divatosak (Bauko 2015: 79–126).

3. Attitűdvizsgálatok

Kutatásom megalapozásaként különböző attitűdvizsgálatok módszertanából és eredményeiből gyűjtöttem információt. Ezek segítségével alakítottam ki a vizsgálat körülményeit, és alkottam meg a hipotéziseimet.

3.1. A legjelentősebb kutatási előzmények

A továbbiakban olyan névattitűdvizsgálatokat ismertetek, amelyek a saját kutatásom elkészítésének alapjául szolgáltak.

Tóth Imre 1967-es kutatása a legszebb magyar név (vezetéknév és keresztnév) megállapítására irányult, ám előzetes vizsgálatot is végzett. Elsőként 1965-ben hetven férfitől kérdezte meg, hogy milyen nevet adna magának. Utónevek közül az *Attila* név fordult elő legtöbbször a válaszok között. A választott vezetéknévek leginkább i-re vagy y-ra végződtek, illetve nagymértékben kimutatható volt az irodalmi és történelmi nevek hatása. Egy évvel később a felmérést újra megvalósította, de ezúttal vizsgálati alanyai salgótarjáni kamaszlányok és fiatal munkás férfiak voltak, valamint a kérdését is megváltoztatta: „Melyik a legszebb magyar név?”. A lányok női, a férfiak férfineveket választottak. Az eredmény a következő lett: a legszebb férfinév *Kárpáti Zoltán*, a legszebb női pedig *Tamási Anita* (Tóth 1967: 56–67).

A kutatási eredmények kiválóan alátámasztják Hajdú Mihály megállapítását, miszerint egy név divatosságának, gyakoriságának az az oka, hogy az adott nevet viselő személy példaképpé válik. Például a 19. század második felében a *Sándor* és *Lajos* nevek gyakorivá válása Petőfi Sándor és Kossuth Lajos történelmi szerepének következménye (Hajdú 2003: 109). A *Zoltán* utónév népszerűségének valószínűleg köze van Jókai Kárpáthy Zoltán című művéhez, esetleg Kodály Zoltán személyéhez is. Ezenkívül a név zeneisége is meghatározó, kellemes a zsongása. A *Kárpáti* vezetéknév kellően dallamos, jelentése is szép. A választás indokai között szerepelt a Kárpátok szépsége, illetve a pozitív irodalmi élmény. Az *Anita* név „győzelme” egy kedvelt színésznővel és egy tv-sztárral magyarázható. A név hangalakja kellemesen, tisztán cseng. A kérdezett lányok rajonganak a filmekért, színészekért, és gyakran kísérik figyelemmel a televíziós műsorokat. A *Tamási* vezetéknév azért tetszett a lányoknak, mert egy akkori csinos és kedves televíziós bemondónőre asszociáltak a név hallatán. A

vizsgálat alapján kijelenthető, hogy a nevek kiválasztásában fontos szerepet játszik a tv hatása, a név zeneisége, illetve a vezetéknév és a keresztnév kellemes együtt hangzása, de a személyes élmények és érzelmek a legfőbb értékmérők (Tóth 1967: 56–67).

Bura László a névdivat nemzedéki változásait tanulmányozta, elsősorban a szatmári líceum tanulóinak névanyagát és névízlését kutatta. Összevetve a nagyszülők, szülők korabeli névanyagával, elmondható, hogy a tanulók korosztályának névhasználatában több név gyakorisága nagymértékben módosult, emellett az előző nemzedékek által használt nevek jelentős része hiányzik a mai névanyagból. Bura nem csupán a névanyag nemzedéki átalakulásával, hanem a tanulók saját nevükhöz való viszonyulásával, illetve a névválasztás tényezőivel is foglalkozott. A diákok többsége szereti a nevét, közel egyharmaduk közömbösen viseli, körülbelül tíz százalékuk pedig nem szereti. A legszebbnek tartott név kiválasztását legfőképp ezek a tényezők befolyásolják: a név hangzása, ritkasága, újszerűsége, jelentése, becézhetősége, valamint az, hogy egy számukra kedves ember az adott név viselője (1996: 72–89).

Heidi Vandebosch a médiumok névadásra gyakorolt hatását vizsgálta empirikus kutatásában. 1997 januárjában és februárjában a szülőket kérdezték flamand kórházakban arról, hogy honnan merítettek ötletet a gyermekük elnevezéséhez, illetve mi volt a névadás motivációja. A kérdőív még számos kérdést tartalmazott: milyen nevet nem adnának szívesen gyermekeiknek, milyen nevet adtak a többi gyermeküknek, mi jellemzi médiahasználati szokásaikat, egy adott név viselőjével kapcsolatban milyen tulajdonságokra asszociálnak stb. A 137 válaszadó szülő majdnem fele személyes kapcsolataiból merített ihletet a névadáshoz. A szülők harmada valamilyen utónévkönyvből választott nevet gyermekének. A névválasztás leggyakoribb motivációja a név szépsége volt. A médiumok közül a televízió gyakorolt hatást leginkább a névválasztásra. Érdekes jelenség, hogy a szülők (gyakran tudattalanul) azért választanak egy adott nevet gyermeküknek, mert azt kívánják, hogy olyan tulajdonságokkal rendelkezzen, mint az általuk televízióból megismert, azonos nevű, szimpatikus személy (Vandebosch 2000: 243–259).

Bauko János a nyitrai egyetem hallgatói körében végzett személynevekhez fűződő attitűdvizsgálatot (2009). Felmérte, hogy a magyarszakos hallgatók hogyan viszonyulnak a saját nevükhöz. A mérés 2008-ban készült, kérdőíves módszerrel. Az eredmények azt mutatták, hogy a legtöbb hallgató elégedett volt a saját nevével, illetve leginkább azt szeretik, ha a becenevükön szólítják őket.

Takács Judit 2017-es tanulmányában bemutat néhány névasszociációs vizsgálatot, illetve rávilágít a névvizsgálat egy-egy lehetséges új szempontjára, a kommunikációs és

pszichológiai szempontra. Nemzetközi kutatások során más-más módszertant alkalmaztak a vizsgálatok során, például nem nevekről, hanem ismeretlen hangsorokról kellett a tesztalanyoknak asszociálni vagy egy-egy név kapcsán tulajdonságpárok (kövér-sovány, kedves-nem kedves stb.) közül választani. Az asszociációk akkor is megjelentek egy név kapcsán, ha a válaszadó nem ismer ilyen nevet viselő személyt. M. Horváth Viktória nagyon érdekes vizsgálatot folytatott 2014-ben, amelyben a névvel kapcsolatos előítéletek megjelenése kapott központi szerepet. Az első vizsgálat során a tesztalanyoknak három személyről mutattak képet, majd jellemezni kellett őket. A válaszokban nem mutatkozott nagy eltérés. A második vizsgálat során újabb vizsgálati alanyoknak ugyanazt a három képet mutatták, de az egyik személyt elnevezték Kolompár Ramónának, ami elutasítást eredményezett. Az asszociáció képessége már óvodás gyerekek esetében is jelen van, azonban ők inkább csak foglalkozásokra gondolnak, a 13-16 éves korosztály már sztereotipizál, az egyetemisták pedig vagyoni helyzet alapján is képeznek kategóriát (Takács 2017: 106–111).

Iskolai kutatást végzett Bíró Ferenc, aki szakmunkástanulók szóbeli névhasználatát vizsgálta, különös figyelmet fordítva a megszólításformákra. Az adatfelvétel az egri Bornemissza Gergely Szakképzési Intézet tíz osztályában történt. A tanulók leginkább családnéven vagy ragadványnéven szólítják egymást. A ragadványnévhasználat által megismerhető az adott osztály közösségi viszonyrendszere, illetve a névadó és a névviselő egyén egy-egy tulajdonsága (Bíró 1997: 30-45). Fontosnak tartom, hogy a pedagógusok tisztában legyenek az osztályokban használatos névanyaggal, hiszen csupán a megszólításokra figyelve több következtetést is levonhatnak a tanulókkal kapcsolatban. Egy-egy esetben így fény derülhet az osztályon belüli bántalmazás vagy kirekesztés jelenlétére.

3.2. A kutatás körülményei és a hipotézisek

Elsőként a kutatás körülményeit és módszertanát mutatom be, ezután térek ki a hipotéziseimre.

A kérdőíves kutatást az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium ötödik, hetedik és tizedik évfolyamos tanulói körében végeztem. Azért választottam tudatosan ezt a három korosztályt, mert mindannyian rendelkeznek korábbi tanulmányaiknak köszönhetően névtani ismeretekkel. A névtani tananyag harmadik, hatodik és kilencedik osztályban jelenik meg a szófajtanhoz kapcsolódóan. A vizsgálat során tehát a névkompetencia tanult elemei is elvárhatók voltak. A negyedik osztály helyett azért választottam az ötödiket, mivel a vizsgálatot mindenképp felső tagozatosok körében szerettem volna végezni.

A vizsgálat az intézményvezető, illetve a szülők írásos engedélyének birtokában, a kutatásetikai elveket maximálisan betartva történt. Mindhárom korcsoportból 39 tanuló (összesen 47 fiú és 70 lány) vett részt a vizsgálatban. Az adatfelvétel májusban történt, főként az anyanyelvi órák során. A kutatásban résztvevő tanulók fele az én tanítványom, a többi tanuló számomra ismeretlen volt. Az ötödik és a hetedik évfolyamról egy-egy általános iskolai és egy-egy kisgimnáziumi csoportot vontam be a vizsgálatba. Ők mindnyájan nyomtatott formában kapták meg a kérdőívet. A kérdéssor papíralapú kitöltése körülbelül 20 percet vett igénybe. A tizedik évfolyamról is két csoportot választottam (létszám alapján), ők online töltötték ki az űrlapot. Az adatfelvétel előtt minden csoporttal megosztottam a legfontosabb információkat (melyik kérdéstípusra adhatnak több választ, mit tegyenek, ha nem tudnak válaszolni stb.), illetve biztosítottam őket a vizsgálat anonimitásáról.

A kérdőívet úgy állítottam össze, hogy az egyes kérdéstípusok váltsák egymást a figyelem fenntartása érdekében. Alkalmaztam egy- és többválaszos feleletválasztós zárt kérdéseket, illetve nyitott kérdéseket is. Közvetett és közvetlen kérdések egyaránt megjelentek a kérdéssorban. A vélemények mérésére háromfokozatú skálákat és ötfokozatú Likert-skálát használtam. A hipotéziseim eddigi saját oktatási tapasztalataimon alapulnak, ezeket kívánom a kérdőíves vizsgálat eredményével és a szakirodalom felhasználásával alátámasztani.

I. Mindegyik vizsgált korosztály rendelkezik a személynevekhez köthető alapvető névkompetenciával.

Hoffmann szerint a neveket az egyén a szocializációs folyamat során ismeri meg, fokozatosan alakul ki az a képessége, hogy megfelelően használja őket, és újabbakat is alkot, azaz a névhasználók névkompetenciával rendelkeznek (Hoffmann 2010: 53). Reszegi Katalin hasonlóan vélekedik a kérdésről, ugyanis szerinte a különböző tulajdonnevek és megnevezések az anyanyelv-elsajátítás kezdetétől részei a mindennapi kommunikációnak (Reszegi 2022: 209).

Az a feltevés, hogy a tanulók névkompetenciájuk segítségével ki tudják majd választani a mai legnépszerűbb neveket a felsorolt nevek közül, valamint rendelkeznek a sztereotipizáció képességével is, azaz meg fogják tudni állapítani, hogy egy adott név viselője milyen megadott tulajdonságokkal bírhat (pl. életkor, kisebbséghez tartozás stb.).

II. A legtöbb tanuló azért szereti a saját keresztnévét, mert különlegesnek, ritkának tartja.

Bauko János összegyűjtötte azokat a tényezőket, amelyek a névattitűdöt befolyásolják, ezek között megjelenik a név ritkasága is. „A néviselők gyakran nyilatkoznak úgy, hogy tetszik a nevük, mert örökölték elődeiktől, egyedi, ritka, nem túl megszokott, kellemes a

hangzása, tetszik a jelentése, szép magyaros, dallamos, rövid, könnyen megjegyezhető” – írja Bauko (2015: 113). Véleményem szerint a gyerekek válaszaiban hasonló indokok fognak megjelenni.

III. A diákok által legszebbnek vélt keresztnemek között nagy számban meg fognak jelenni a manapság divatos, gyakori nevek.

Tóth Imre így fogalmaz a nevek kiválasztásával kapcsolatban: „A nevek szépségének rangsorolásánál a személyes (szubjektív) élmények és érzelmek a legfőbb értékmérők, azokat pedig nem lehet általános érvényű logikai, értelmi törvényszerűségekkel meghatározni” (Tóth 1967: 132). Ezzel ellentétben én logikus törvényszerűségnek tartom, hogy mivel a gyerekek számára a gyakori nevek megszokottak, ismerősek, ezáltal elfogadottak és számukra kedvesek lesznek.

IV. A tanulók a jövevényneveket preferálják a hagyományos nevekkel szemben.

Napjainkban a szülők a hagyományos nevek helyett a ritkábban használatos jövevényneveket, gyakran idegen eredetű nevet választanak gyermekeiknek. Az idegen eredetű keresztnemek rövid vagy becéző alakváltozatai (*Lara, Letti, Lotti*) is kedveltek a névválasztók körében (Bauko 2015: 119–121). Bíró Ágnes szerint a kevésbé iskolázott réteg tagjai szívesen választanak az idegen eredetű nevek közül (Bíró 1998: 203–210). „Általános névélettani változásnak tekinthetjük, hogy az utóbbi évtizedekben a hagyományos nevek jelentősen veszítettek népszerűségükből, helyettük a névválasztók az idegen eredetű, újító jellegű nevek részesítik előnyben” – állapítja meg Haindrich Helga (2014: 120). Véleményem szerint a tanulók gyakrabban találkoznak a jövevénynevekkel akár az iskolában, akár a közösségi médiában, így megszokottabb számukra például a *Kevin* név, mint a hagyományos magyar *Hunor*.

Lényeges fogalomhasználati kérdésre térek ki az *idegen eredetű név* és *jövevénynév* szakkifejezések kapcsán. A következőkben csupán a *jövevénynév* terminust fogom használni, mivel különböző szakirodalmakban más-más szempontok alapján különítik el a két kategóriát vagy néhány esetben egymás szinonimájaként jelennek meg. Az én nézőpontom szerint a nevek magyar névkincsbe kerülésének időpontja számít, ez alapján tehát vannak régebben átvett (*Klára, Miklós*) és manapság a magyarba került (*Brájen, Szimonetta*) jövevénynevek.

V. Feltételezem, hogy a névalapú kategorizáció jelei egyre egyértelműbben jelentkeznek az életkor előrehaladtával.

„A társadalmi helyzetre vonatkozó asszociációkörök nagy része »tanulás eredményeként« kapcsolódik a névhez” – írja Takács Judit (2017: 6). Úgy gondolom, hogy a fiatalabb tanulók főként a név és életkor kapcsán fognak tudni kategóriát alkotni, ezzel szemben az idősebb korosztály képes lesz az elvontabb csoportosításra is (hagyományos vagy modern trendeket követő az adott névvisező). A sztereotipizálás véleményem szerint jellemzőbb lesz a 10. évfolyamos tanulókra, míg az 5. évfolyamon várhatóan elenyésző lesz az efféle válaszok megjelenése.

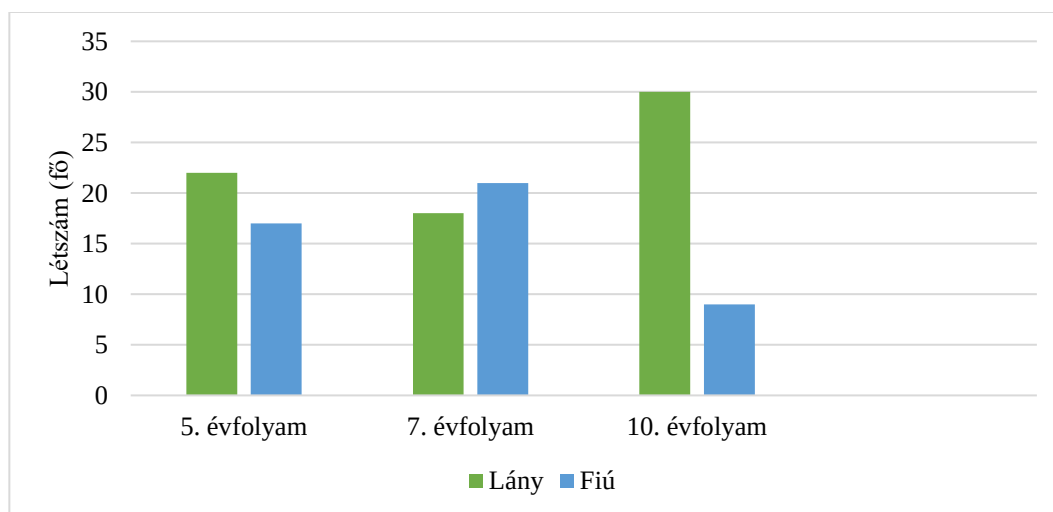
4. A kutatás és eredményei

4.1. A kérdőív felépítése és az eredmények átfogó elemzése

Ismertetem a kérdőív felépítését, hiszen kialakítása különösen nagyfokú odafigyelést igényelt, mivel alkalmazkodnia kellett a 11, a 13 és a 16 éves korosztály szövegértési szintjéhez, feladatmegoldási képességeihez (a kérdőívet a melléklet tartalmazza). Figyelmet fordítottam továbbá a kérdéstípusok változatosságára, a fogalmak példákkal való szemléltetésére, illetve a megfelelő nevek kiválasztására. A kérdések a névattitűdre, névkompetenciára, névválasztásra, illetve ezekhez kapcsolódóan a névasszociációkra és névtipológiára vonatkoznak. Elsőként az eredményeket összesítve elemzem, majd a következő alpontban rávilágítok a korosztályi különbségekre. Az eredményeket a kérdések típusa szerint haladva mutatom be.

4.1.1. Az alapadatok

Az 1-2. kérdésben az általános adatokra, a tanulók évfolyamára és nemére voltam kíváncsi. Az űrlapot minden évfolyamból 39 tanuló töltötte ki. A 10. évfolyamon 9 fiú, 30 lány, a 7. évfolyamon 21 fiú, 18 lány, az 5. évfolyamon 17 fiú és 22 lány diák vett részt a vizsgálatban.

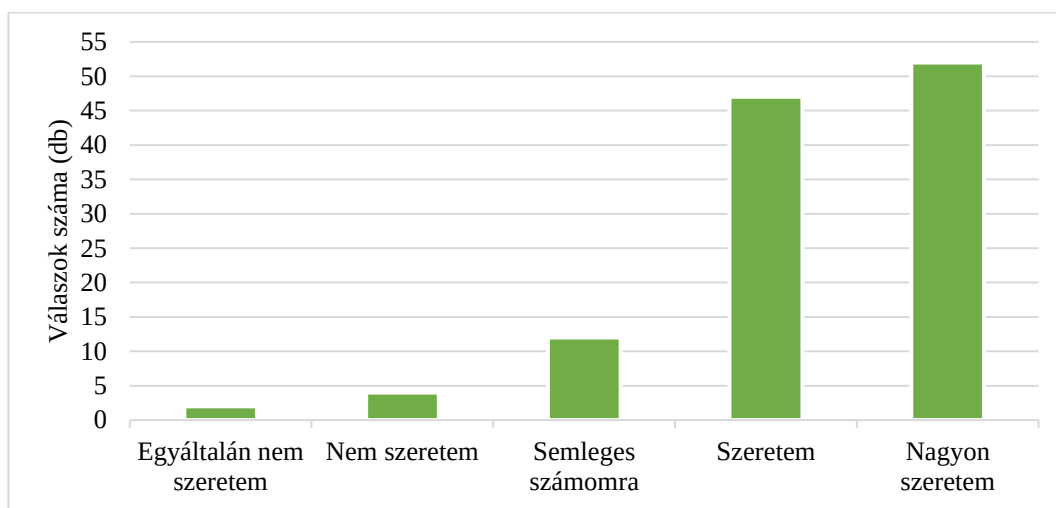
1. diagram: A nemek megoszlása évfolyamonként

4.1.2. A névattitűdöt vizsgáló kérdések

a) A névattitűdre vonatkozó kérdések több helyen is megjelentek a kérdőívben.

Elsőként a 3-4. kérdéssel a diákok saját keresztnévükkel kapcsolatos attitűdjét mértem fel. Ötfokozatú skálán kellett bejelölniük, hogy mennyire szeretik a saját nevüket, majd indokolniuk kellett válaszukat.

A válaszadók 85%-a (99 fő) viszonyul pozitívan saját keresztnévéhez.

2. diagram: A saját keresztnévhez kapcsolódó attitűd

A gyerekek több indokot is felsoroltak, miért kedvelik keresztnévüket, ezekből ismertetem a leggyakoribbakat, illetve kiemelem az érdekességeket. A kellemes hangzás a 2., a név szépsége a 3. leggyakoribb válasz volt. A legkiemelkedőbb indok – ahogyan ezt feltételeztem is – a név egyedisége, különlegessége, ritkasága volt: ez a válasz a gyerekek csaknem 30 százalékánál fordult elő.

Úgy gondolom, hogy a saját név különlegesnek gondolása mögött hasonló mítosz rejlik, mint a magyar nyelv egyediségére vonatkozó pozitív nyelvi mítosz. A mítosz közhiedelmet, féligazságot jelent, laikus vélekedés, amely valamilyen érzelmi indíttatásból, hitbéli meggyőződésből fakad. A nyelvi mítoszok hasonlóan működnek, mint bármilyen másfajta mítosz. Egy adott közösség kultúrájának részét képezik, a hétköznapi emberek is ismerik, beszélnek róla és befolyásolják a beszélők viselkedését. A nyelvi mítoszoknak számos alkategóriája ismert, az egyik a magyar nyelv jellegével kapcsolatos mítoszok csoportja. Sokan gondolják azt, hogy a magyar nyelv különleges, más nyelvektől eltérő, egyedi logikájú nyelv, azonban minden nyelvben találhatók egyedi nyelvi jelenségek, így ez az állítás bármelyik nyelvre igaz lehet (Lanstyák 2014: 80–114).

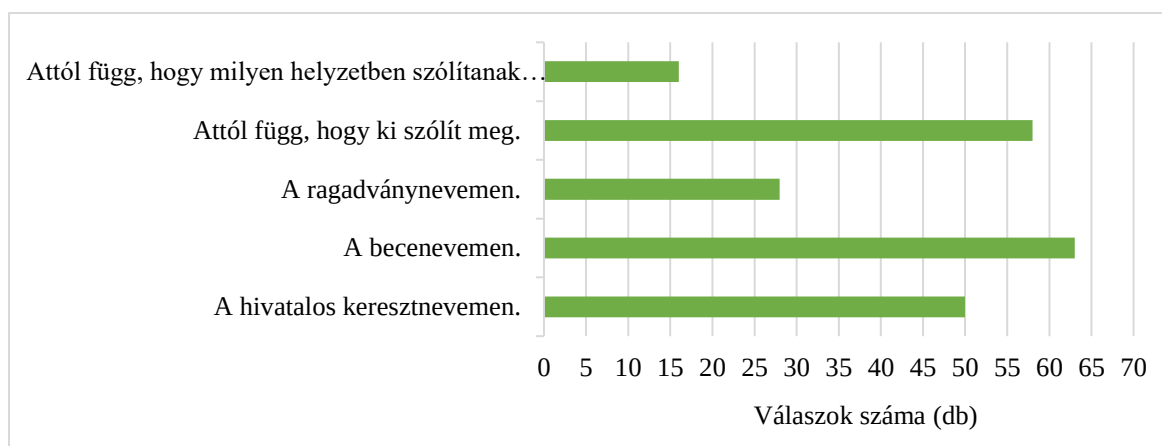
Hasonló ehhez a mítoszhoz az is, hogy a tanulók a saját nevüket különlegesnek, egyedinek tartják. A nevet egyedivé teheti a hangzása, jelentése, hangulata, eredete stb. és ezek együttese, azonban ilyen tekintetben minden név lehet egyedi. Úgy vélem, a két jelenség szorosan kapcsolódik az identitástudathoz, hiszen az anyanyelv és a név (akár vezetéknév, akár keresztnév) a személyiség, az öntudat jelentős részét képezik.

Érdekesnek tartom azt a kérdést, hogy mit jelenthet a válaszolók számára egy név szépsége. Több válaszadó is kiemelte, azért szereti a nevét, mert illik a személyiségéhez. Ez szintén nagyon szubjektív szempont, valamint nehéz arra következtetni, hogy a név hangalakját vagy jelentését vesszük a kijelentés alapjául. 6–7 diák írta, hogy a becézhető formája vagy a jelentése miatt kedveli a nevét, emellett a névadó személye is fontos számára. Néhány tanuló azzal indokolta nevének szeretetét, hogy az adott nevet híres vagy történelmi személyek viselték, illetve a név könnyen fordítható idegen nyelvre. Talán azért lehet fontos szempont pár diák számára az, hogy egy névnek legyen idegen nyelvi megfelelője, mivel többen külföldön szeretnének tanulni, munkatapasztalatot szerezni.

A tanulók kevesebb, mint 5%-a válaszolta azt, hogy nem szereti a nevét. Az indokok között szerepelt, hogy a név nem illik a viselőjéhez, a nevet nem lehet becézni, túl gyakori vagy túl ritka, hosszú, gyerekes, valamint csúfolták vele az illetőt.

b) Az 5-6. kérdésben a megszólításukra vonatkozó preferenciákra voltam kíváncsi. Fontosnak tartottam példákat feltüntetni a válaszlehetőségek terminusaira (hivatalos keresztnév, becenév, ragadványnév). Természetesen számolnom kellett azzal, hogy a megszólítás módja összefügg a kommunikációs helyzettel is. Nem hagyható figyelmen kívül az a tényező, hogy ki és milyen szituációban szólítja meg őket. Így összesen öt válaszlehetőségük volt, ezekből többet is választhattak. Ezután szintén indokolniuk kellett.

A becenévi megszólítást preferálja a válaszadók több mint fele attól függetlenül, hogy ki és milyen szituációban szólítja meg őket. A gyerekek 50%-a nyilatkozott úgy, hogy a megszólító személye befolyásolja az általa kedvelt szólítónevet. A hivatalos keresztnév 43% számára, a ragadványnév a diákok közel negyede számára kedvelt megszólítási forma. Mindhárom névtípusnál megjelentek az előző kérdésnél is előforduló indokok: a hangzás, a névviselő egyénhez illőség, a névadó személyhez fűződő érzések.

3. diagram: A megszólításra vonatkozó preferenciák

A hivatalos nevet választók leginkább azzal magyarázták döntésüket, hogy a nevüket nem lehet becézni vagy nem is szeretik egyáltalán a becéző- és egyéb alakváltozatokat. Egy hetedik osztályos lány a hivatalos keresztnévet jelölte meg, azonban többféle megszólítási formát is kedvel, így indokolta választát: „Nagyrészen mindenki *Borá*-nak szólít, de szeretem, ha anya azt mondja, hogy *Nyuszikám*, vagy amikor apa azt mondja, hogy *Manó* vagy *Borácska*. Azt is szeretem, ahogy keresztaükám szokott szólítani, ő mindig azt mondja, hogy *Boriska*, és mindig nevet rajta a család.” Ebből a válaszból világosan látható, hogy a hivatalos keresztnéve mindennapi szólítónévként funkcionál, de családi körben a becéző alakváltozatát, illetve a ragadványneveit is elfogadja, szereti a számára kedves emberektől hallani.

A becenevet preferálók körében a közvetlenség, személyesség, egyediség, rövideg, kedveskedés, humorosság voltak a fő okok. Érdekes volt számomra, hogy a nevek kapcsán a férfiaság/nőiesség már fiatal korban is lényeges lehet a diákok számára. Egy *Botond* nevű 5. osztályos fiú azért szereti a *Boti* becenevét, mert szerinte férfias.

A ragadványnevet választók esetében kiemelten fontos a névadó személye, hiszen ezeket a neveket általában barátaiktól kapják, egy-egy humoros szituációnak köszönhetően, valamint fontos kiemelni, hogy ezt a nevet leginkább a baráti társaság tagjai ismerik és használják.

A kommunikációs helyzet és a megszólító személy fontosságát így hangsúlyozta az egyik 10. osztályos fiú: „A helyzetfüggőség és a megszólító egyén a legmeghatározóbb, mivel bárhogy szólíthat bárki, amíg az nem ártó szándékkal lealacsonyító. Tehát általában ez a két tényező határozza meg a megszólítást.” Ennek kapcsán több tanuló is kijelentette, hogy a különböző keresztnévi alakváltozatokat csak a családtagjaitól és/vagy barátaitól fogadja el. Volt olyan diák, aki nyomatékosította, hogy tanáraitól a hivatalos keresztnévi megszólítást várja el. Ahogyan fentebb is szót ejtettem róla, valóban nem mindegy, hogy pedagógusként

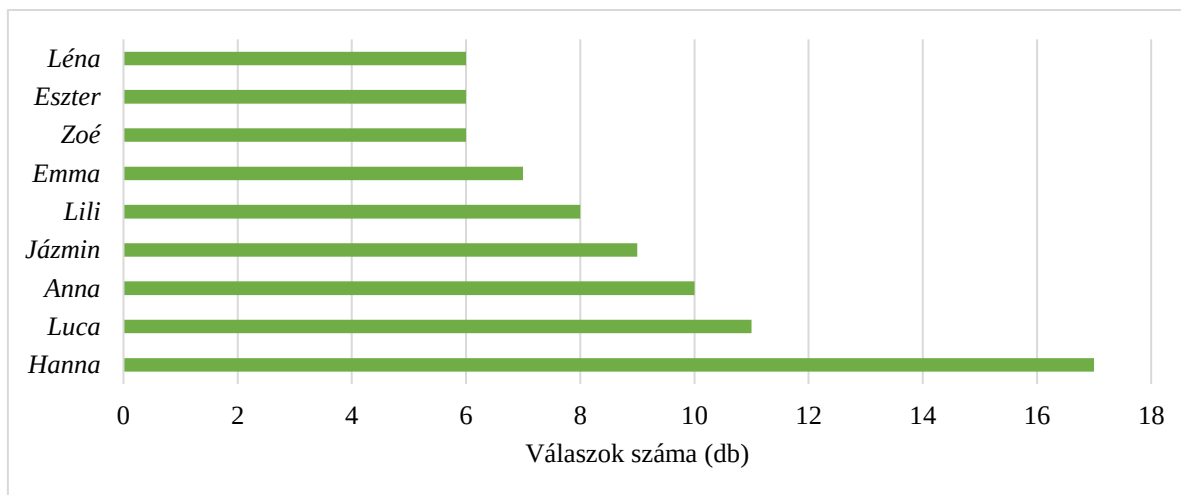
megadjuk-e azt a tiszteletet a diákjainknak, hogy úgy szólítjuk őket, ahogyan az számukra kényelmes. Meglepődve tapasztaltam, hogy három tanulótl is érkezett olyan válasz, hogy nekik mindegy hogyan szólítják őket, csak ne csúfnéven.

Saját tapasztalataim szerint az osztálytermi kommunikáció során a keresztnévvel szemben a diákok a keresztnévi alakváltozatot preferálják. A tanítási gyakorlatom során, amikor újabb és újabb csoportokkal ismerkedtem meg, a bemutatkozás során megkérdeztem a gyerekektől, hogyan szólítsam őket. Mindig ügyeltem arra, hogy a tanulók kényelmesen érezzék magukat, nem szerettem volna önkényesen választani a két keresztnévük közül vagy általam „helyesnek” vélt módon becézni őket (például nem mindegy, hogy egy *Georgina* nevű lány *Gina* keresztnévi alakváltozatát g-vel vagy dzs-vel ejtem). Az intézményben körülbelül 70 tanulóval vagyok napi kapcsolatban. Azok a gyerekek, akinek becézhető keresztnévük van, általában ezt a megszólítási formát kérték tőlem (*Boti, Angi, Dóri, Zsombi, Beni* stb.), a többi tanulót a hivatalos keresztnévén szólítottam (*Máté, Dávid, Lilla, Bence, Lara* stb.). Kivételként tudom említeni, amikor egy kisfiú azt kérte, hogy *Cincin*-nek szólítsam (az osztálytársai is ezzel a ragadványnévvel illették), illetve egy másik fiú két ünnep nevét is viseli, így inkább a második keresztnévének egy alakváltozatát használta, a *Benő*-t.

c) A következő kérdések célja az egyéni névpreferenciák, a különböző típusú és hangalakú nevekkal kapcsolatos attitűdök feltárása volt.

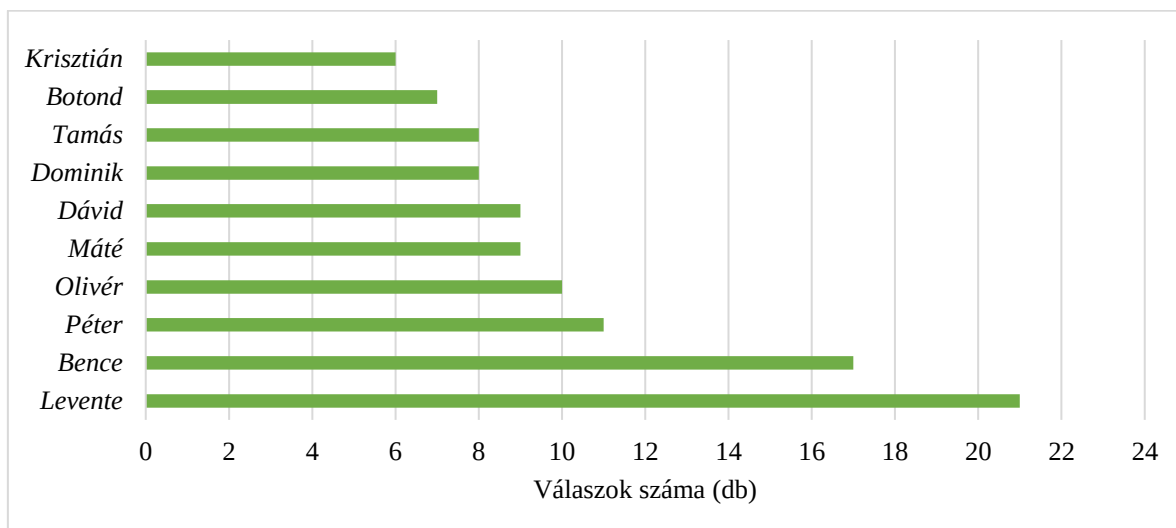
A 10–11. kérdés esetében a diákok kifejthették véleményüket arról, szerintük melyek a legszebb férfi és női nevek. Kértem őket, hogy amennyiben válaszukat meg tudják indokolni, írják le azt is.

A tanulók a legszebbnek tartott nevekkal kapcsolatos kérdésre nagyon sokszínűen válaszoltak (ld. 4. és 5. diagram). Az abszolút „győztes” két név a *Levente* és a *Hanna* voltak. Női nevek közül a *Hanna* (17 fő) után a *Luca* (11 fő), majd az *Anna* (10 fő) és a *Jázmin* (9 fő) nevek fordultak elő legtöbbször a válaszok között. Ezeken kívül a *Lili, Emma, Zoé, Eszter, Léna* neveket 6-8 diák választotta legszebb névként.

4. diagram: A legszebbnek tartott női keresztnévek

A férfinevek esetében a *Levente* (21 fő) választ a *Bence* (17 fő), majd a *Péter* (11 fő) követi. 6-10 tanuló tartja az *Olivér*, *Máté*, *Dávid*, *Dominik*, *Tamás*, *Botond*, *Krisztián* neveket a legszebb férfineveknek.

5. diagram: A legszebbnek tartott férfi keresztnévek

A kérdés kapcsán beigazolódott az az előfeltevésem, miszerint a mai legnépszerűbb nevek nagy számban meg fognak jelenni a legszebbnek tartott nevek között. A diákok által legszebbnek választott nevek a saját korosztályuk leggyakoribb nevei, ezért számukra ezek ismerősebbek és kedveltebbek. Az ismerősség és vonzalom (kedveltség) viszonyát régóta vizsgálja a szociálpszichológia, ez az ún. ismerősségi hatás. Az emberek előnyben részesítik azokat a dolgokat, amelyek ismerősek számukra, még akkor is, ha nincsenek elég információ birtokában. Minél többször kerül kapcsolatba az illető az adott ingerrel, annál inkább megkedveli (Zajonc 1968). Ez a tendencia a nevekre vonatkoztatva is megmutatkozik.

A *Hanna* és *Anna* a két leggyakoribb keresztnév 2008-ban, 2011-ben és 2013-ban is, a vizsgált tanulók születési éveiben. A *Luca* 2008-ban még csak a 11., 2011-ben a 10. és 2013-ban már a 4. leggyakrabban választott név volt. A *Levente* és *Bence* mindhárom évben az első három leggyakoribb név között szerepel. A *Péter* a 8. helyet foglalja el a 2008-as és 2011-es statisztikában, 2013-ban viszont már csak a 12. leggyakoribb férfinév.¹

Kutatásomban a számomra legizgalmasabb felfedezés a legszebbnek vélt nevek kérdéshez kapcsolódik. Mint ahogyan említettem, a vizsgált tanulók fele a tanítványom. Ők papíralapon töltötték ki a kérdőívet, így felismertem a kézírásukat. Körülbelül minden harmadik általam tanított ötödikes és hetedikes tanuló a saját nevét tartja a legszebbnek. Emellett sokan azoknak a társaiknak a nevét írták fel, akikkel jó barátságot ápolnak vagy aki tetszik nekik. A tanulság számomra az, hogy a névpreferenciájukat leginkább az érzelmek, az általuk ismert és kedvelt személyek befolyásolják.

A diákok többféle magyarázattal támasztották alá, miért tartják a legszebbnek az általuk megadott nevet. A leggyakoribb indokok a hangzás, a név különlegessége és szépsége voltak. Ezenkívül többen azért választották az adott nevet, mert rövid vagy mert egy általuk kedvelt családtagot így hívnak. Néhány esetben a névválasztás oka az egyszerűség, fiatalosság, modernség, nőiesség/ férfiasság, népszerűség vagy az adott névtípus kedvelése (virágnév, gyümölcsnév) volt. Egy-két diák érdekes indoklást fűzött névválasztásához: volt, aki a z-betűs neveket preferálta, valakinek a név történelmi kötődése volt mérvadó, valaki pedig a megjegyezhetőség szempontját helyezte a fókuszba. Egy 10. osztályos fiú így vélekedett a legszebb férfinevekről: „*Koppány, Etele, Előd*. Kiemelném, hogy a névválasztásomban nem játszik szerepet a nemzettudat, igencsak messze áll tőlem a nacionalizmus.” Ez bizonyára egy nem mindennapi válasz, hiszen a tanuló feltételezte rólam azt, hogy a névpreferenciájából következtetni fogok az értékrendjére. Úgy vélem, a válaszok alapján elmondható, hogy az általam megkérdezett diákok inkább a rövid és többségében a gyakoribb neveket kedvelik, egyéb tendenciát nem fedeztem fel.

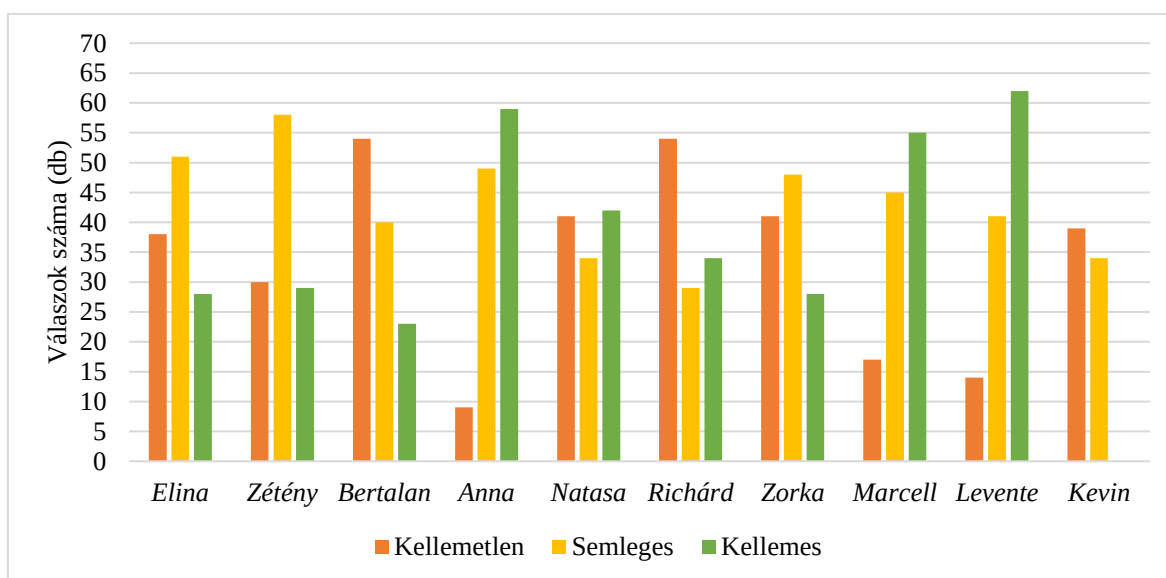
A 12. kérdés során a jelenleg népszerű névtípusokkal kapcsolatos attitűdjükre voltam kíváncsi. Háromfokozatú skálán kellett jelölniük, mennyire nyerik el tetszésüket a felsorolt névtípusok. Itt is célszerűnek tartottam minden típushoz kapcsolódóan egy-egy szemléltető példát feltüntetni.

¹https://www.ksh.hu/infografika/2019/nevek_2008-2018.pdf
https://www.ksh.hu/infografika/2022/nevek_2011-2021.pdf
https://www.ksh.hu/infografika/2024/nevek_2013-2023.pdf

A névtípusokkal kapcsolatban elmondható, hogy a tanulók fele a nevek rövidített alakváltozatát kedveli. A manapság divatosnak számító virágneveket, illetve az összetett keresztnéveket a gyerekek fele, a gyümölcsneveket a 2/3-a elutasítja. Ebből az eredményből az következik, hogy a válaszoló diákok névzítése igen konzervatív, nem követi a névdivat újító tendenciáit.

A 13. kérdésben egy-egy név hangalakjának megítélése volt a feladat egy háromfokozatú skálán. Érdekelt, hogy megfigyelhető-e valamilyen tendencia hangtani szempontból. A nevek kiválasztásánál ügyeltem a változatosságra, tehát voltak különböző hangrendű; kemény és lágy mássalhangzót; hosszú és rövid magánhangzót tartalmazó nevek is.

A nevek hangzásának megítélése szintén változatos eredményeket hozott (ld. 6. diagram). A válaszadók szerint kellemes hangzású a *Levente* (62 fő), az *Anna* (59 fő) és a *Marcell* (55 fő). A kellemes hangzás a lágy mássalhangzóknak (*m*, *n*, *l*) köszönhető, valamint úgy gondolom, hogy a nevek népszerűsége is erősítheti a pozitív megítélést.

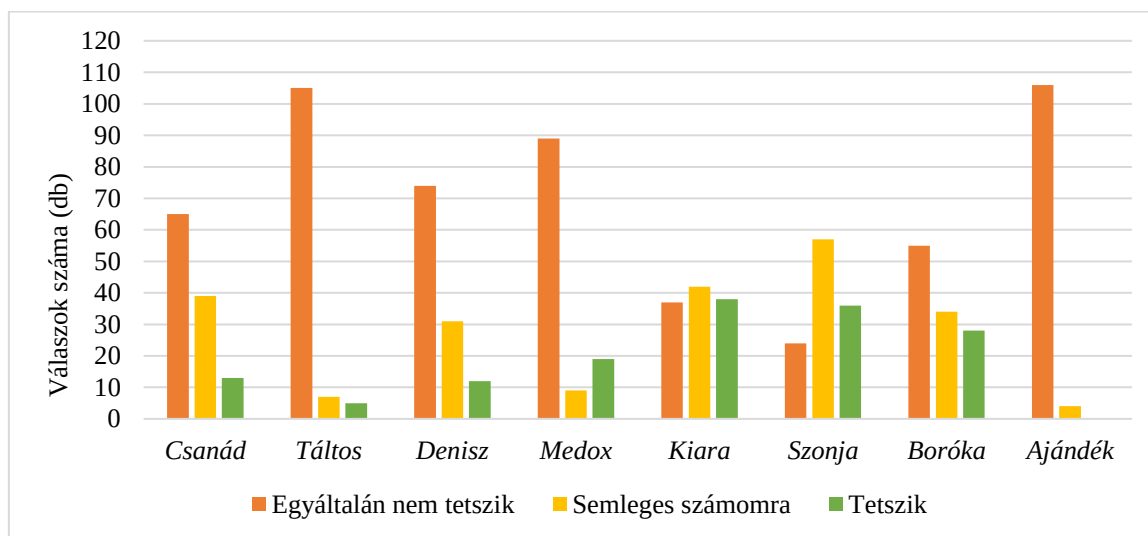
6. diagram: Keresztnévek hangalakjának megítélése

Megosztó volt a *Zétény*, a *Kevin* és a *Natasa* hangzása. A tanulók nagyobb része inkább kellemetlen jelzővel illeti az *Elina* és a *Zorka* neveket. Véleményem szerint ez az eredmény a sziszegő- (*s*, *z*), valamint a pattogó- vagy kemény hangok (*r*, *t*, *k*) jelenlétéből fakad. Az *Elina* esetében talán a magánhangzók változatossága befolyásolja negatív irányba a lágy mássalhangzók jelenlétét. Abszolút kellemetlenül csengenek a válaszolók számára a *Bertalan* (54 fő) és a *Richárd* (54 fő) férfinevek, ennek fő oka véleményem szerint a mássalhangzótorlódás, illetve a nevekben megtalálható számos pergő- és felpattanó zárhang (*b*, *r*, *t*, *d*) lehet. A névesztetikával foglalkozó Kunszery Gyula (1970) és Gulyásné Mátraházi Zsuzsanna

(1981) is felhívja a figyelmet a torlódó mássalhangzók problematikájára. Kiemelik az azonos magánhangzók halmozásának hátrányait, azonban jelen esetben ez a szempont nem befolyásolta negatív irányba például a *Levente* megítélését.

A 16. kérdés esetén arra voltam kíváncsi, hogy a vizsgált csoport a modern vagy a hagyományos neveket preferálja inkább. Háromfokozatú skálán kellett értékelniük, hogy mennyire tetszenek nekik a felsorolt nevek. Választottam felújított (*Táltos*, *Ajándék*), hagyományos magyar (*Csanád*, *Boróka*), valamint újabban átvett (*Denisz*, *Medox*) és valamelyest régebben átvett jövevényneveket (*Kiara*, *Szonja*) is. A 10-11. kérdésre adott válaszokkal összevetve komplexebb képet kaphatunk arról, hogy a vizsgált diákok körében az újító vagy a hagyományos névválasztási tendencia figyelhető meg.

A tanulók névizlésére vonatkozóan nehéz megfogalmazni, hogy mely névtípusok tetszenek nekik, sokkal könnyebb azonban arra rávilágítani, mi az, ami nem (7. diagram). A *Táltos* és az *Ajándék* felújított neveket szinte minden tanuló elutasítja. A *Medox* és *Denisz* újabban átvett nevek a válaszadók háromnegyedének, a *Csanád* és a *Boróka* hagyományos magyar nevek a diákok felének egyáltalán nem tetszenek. A *Kiara* és a *Szonja* jövevénynevek többségében a semleges szavazatot kapták.

7. diagram: Modern és hagyományos keresztnemekhez kapcsolódó attitűdök

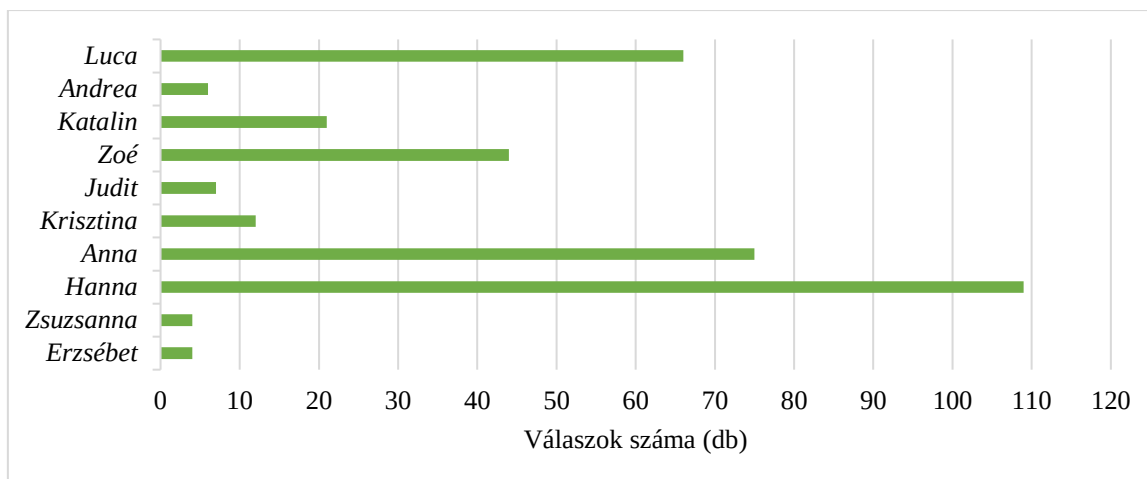
4.1.3. A névkompetenciát vizsgáló kérdések

A következő kérdésekkel a tanulók névkompetenciáját vizsgáltam.

7-8. kérdés során tíz név közül kellett kiválasztaniuk azt a három nevet, amelyet szerintük a legtöbben adnak az újszülötteknek manapság. Az egyik kérdés a női, a másik a férfinevekre vonatkozott. A tíz név tartalmazta a három-három ma legnépszerűbb nevet (a 2023-as KSH

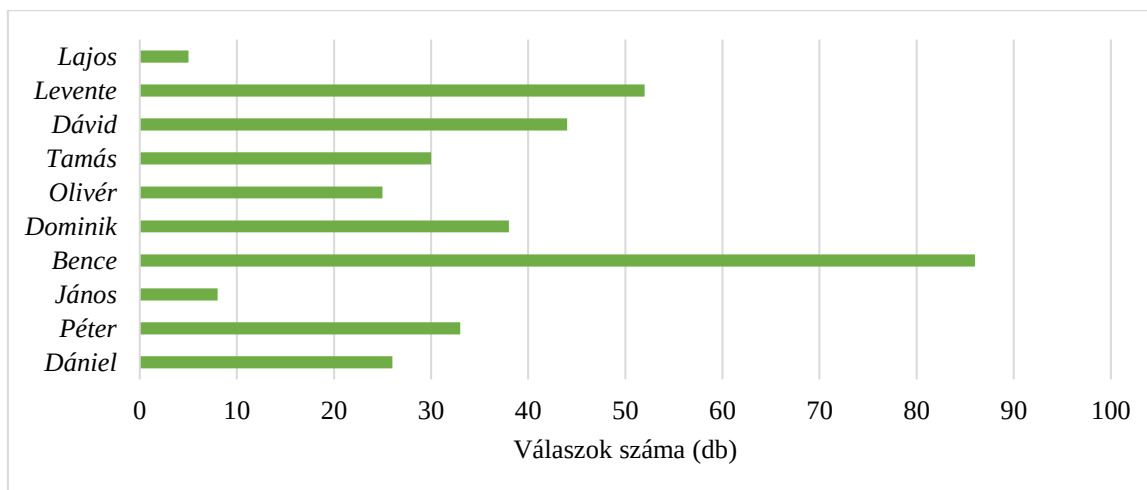
utónévstatisztika alapján)², egy-két ma is kedvelt (*Zoé, Bence*), illetve az 1990-es, 2000-es években (*Dávid, Katalin*) és a korábbi évtizedekben divatos neveket (*Erzsébet, Lajos*) is.

A diákoknak sikerült a három manapság leggyakrabban választott lány utónevet kiválasztani. A *Hanna* 109, az *Anna* 75, a *Luca* 66 szavazatot kapott. 4-4 tanuló választotta a *Zsuzsanna* és az *Erzsébet* válaszlehetőséget.

8. diagram: A válaszadók szerint az újszülötteknek leggyakrabban adott női keresztnévek

A fiúnevek esetében már nem ennyire egyértelműek az eredmények.

9. diagram: A válaszadók szerint az újszülötteknek leggyakrabban adott férfi keresztnévek

A gyerekek a *Bence, Levente, Dávid* sorrendet állították fel 86, 52 és 44 szavazattal. A válaszadók szerint a *Dávid* megelőzi a *Dominik*-et, a *Dániel*, a *Tamás* és a *Péter* pedig az *Olivér*-t. 5 tanuló választotta a *Lajos* nevet.

² https://www.ksh.hu/infografika/2024/nevek_2022-2023.pdf

Ezekből az eredményekből arra következtetek, hogy a diákok megfelelő névkompetenciával rendelkeznek, képesek megkülönböztetni a jelenleg népszerű, divatos neveket a régebben divatos, de ma is nagy megterheltségű nevektől. A férfinevek esetén azért volt nehezebb a választás, mert a névdivatban nincsenek olyan jelentős változások, mint a női nevek tekintetében. A *Dávid* és a *Dániel* például igen kedvelt nevek voltak az utóbbi évtizedekben és manapság is, ezzel szemben az *Andrea* népszerűsége a 2000-es évek első, a *Kriszina*-é a 2000-es évek második évtizedében jelentősen alábbhagyott.

A 15. kérdés funkciója a névkompetencia mérése mellett a névasszociáció és a sztereotipizálás vizsgálata. Úgy gondolom, hogy a kérdőívben ez a feladat volt a legösszetettebb, illetve egy kissé másfajta gondolkodást igényelt, mint amit a tanulók megszoktak. A gyerekeknek el kellett képzelniük egy adott név alapján a névviselő személyt. Több lehetőség is válaszható volt. A válaszlehetőségeket a svéd Rolf Hedquist (2005) névasszociációs vizsgálatából merítettem. Ő két felmérést végzett 1982 és 1992 között. 250 14-25 év közötti diák keresztnévvel kapcsolatos asszociációit kutatta. A kutatásban résztvevők feladata az volt, hogy egy adott keresztnévet tulajdonságpárok valamelyikével kellett jellemezniük, például: alacsony - magas, jó - gonosz, modern - ódivatú stb. Ezek alapján én két tulajdonságpárral dolgoztam: idős - fiatal és hagyományokat tisztelő - modern trendeket követő. Az utóbbi tulajdonságpár úgy született meg, hogy összefoglaltam az egyszerűség kedvéért több ehhez tartozó szempontot is (vallási hovatartozás, társadalmi helyzet, lakóhely, foglalkozás, megjelenés). Az ötödik válaszlehetőség a kisebbséghez tartozó volt. Az ötödik és hetedik osztályos gyerekeknek magyarázattal kellett szolgálnom, mit jelent a kisebbséghez tartozó kifejezés, így a Magyarországon élő összes kisebbséget felsoroltam. A nevek kiválasztásánál szem előtt tartottam, hogy legyen köztük divatos (*Benett*), hagyományos magyar (*Botond*), és régi jövevénynév (*Sándor*), valamint olyan tipikus név, amely kapcsán kisebbségi névviselőre asszociálhatunk (*Dzsenifer*).

A gyerekek a névasszociációs feladat során legfőképp az életkorra tudtak következtetni. A *Bence* és *Jázmin* nevek viselőjét egyértelműen (82 és 75%-ban), a *Botond* és *Benett* neveket is inkább fiatalembereknek képelték el. Érdekes eredmény született a *Dzsenifer* esetében, hiszen csupán a gyerekek 43%-a gondolja fiatalnak a névviselőt, 20%-a pedig idősnek véli. A *Sándor* név kapcsán egyértelműen magasabb életkorra asszociáltak, a tanulók 80%-a jelölte be ezt a válaszlehetőséget.

A hagyományokat tisztelő vagy modern trendeket követő jellemvonásokra kevés válasz érkezett. A *Sándor* név viselőjét a tanulók 63%-a hagyományokat tisztelőnek, a *Jázmin* és *Bence* nevű személyeket a gyerekek 36-38%-a modern trendeket követőnek képzi el.

A *Dzsenifer* keresztnévet viselő személyre 52 fő kisebbségi származásúként gondol. 13-14 fő a *Benett*, a *Jázmin* és a *Sándor* nevekről is kisebbségi névhasználóra asszociál. A válaszok ennél a feladatnál is azt bizonyítják, hogy a diákok a nevekhez kapcsolódó tudásuk alapján képesek kategóriákat alkotni, amelyek a vizsgált korosztályok esetében leginkább az életkorra vonatkoznak.

4.1.4. A névválasztás szempontjait vizsgáló kérdések

A névválasztás szempontjaival két kérdés során foglalkoztam.

A 9. kérdést úgy tettem fel, hogy minden gyermek számára könnyen elképzelhető legyen a szituáció: vagy születendő testvére vagy leendő gyermeke számára kellene nevet adnia. Háromfokozatú skálán tizenöt szempontot kellett értékelniük az alapján, hogy milyen mértékben játszanak szerepet a névadásban. A szempontokat főként az olvasott szakirodalmakra alapoztam, azonban olykor a saját tapasztalataimat is figyelembe vettem. Beillesztettem a vallási hovatartozás tényezőjét, mert kíváncsi voltam, hogy az evangélikus nevelés hatása megmutatkozik-e abban, hogy a tanulók mennyire tartják fontosnak azt, hogy bibliai, egyházi nevet válasszanak.

A névválasztásra vonatkozó kérdésekre válaszolva a gyerekek az alábbi szempontokat tartják szem előtt: a családnév hangzása, a név becézhetősége, a név köznévi jelentése. A családnévhez illeszkedés 47 tanuló szerint mindenképp fontos névválasztási szempontból. Érdekes, hogy ez a tényező kapta a legtöbb szavazatot, de még ez sem éri el a válaszadók számának felét. Ebből az eredményből, valamint a többi indoklást igénylő válaszból arra tudok következtetni, hogy a névválasztás a vizsgált tanulók körében inkább egyéni preferenciák alapján történik. A 4., 10-11. és 14. kérdésre adott egyéni válaszok alapján a név hangzása, illetve egyedisége a legfontosabb a diákok számára.

A tanulók nem tartják fontosnak a névnap időpontját, a névben szereplő magánhangzók hangrendjét, a név eredetét, névadási szempontból a vallási hovatartozásukat, illetve a keresztnév és a vezetéknév alliterálását sem. Úgy gondolom, hogy a névnapozás jelentősége csökken a fiatalok körében, így annak időpontja sem számít annyira, mint a mai középkorúak esetében.

Egy kis ellentmondást vélek felfedezni abban, hogy ha a tanulók szerint a hangzás ennyire meghatározó, akkor miért nem számít a magánhangzók hangrendje. Kunszery Gyula a névadás esztétikai szempontjait bemutató tanulmányában (1970), a Ladó-féle utónév-könyvben (1971), valamint a jelenleg is működő Utónévkereső portálon is hangsúlyos szempont a jó hangzás elérése a névválasztás során. A kellemes hangzás magában foglalja a

mássalhangzók képzési sajátosságai, a vezetéknév és a keresztnév harmonikus együtthangzása mellett a magánhangzók hangrendjét is.

Elmondható, hogy a vizsgált diákok a névadás kérdésébe nem vonják bele vallási nézeteiket, mivel a válaszadók csupán 10%-a nyilatkozta, hogy vallási hovatartozása mindenképp befolyásolná a névválasztás folyamatát.

A 14. kérdéssel azt térképeztem fel, hogy a kultúra mely forrástípusai vannak hatással a vizsgált korosztály névválasztására, névpreferenciájára.

A gyerekek 56%-ának névválasztását befolyásolják a különböző médiumok. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az eredmények ennél a kérdésnél nem értékelhetők tökéletesen, ugyanis sok tanuló nem írta le válaszában, hogy mely forrásból származik az általa választott név. Több szereplőt felismertem név alapján, azonban nem lehetek biztos benne, hogy a film, a sorozat, a könyv vagy a játék volt a válaszadó számára az elsődleges forrás, mint például a *Geralt* név esetében. Egy következő hasonló vizsgálat esetén célszerű lenne külön rákérdezni a médium típusára, illetve a névre, esetleg a névadás motivációjára.

A legtöbb filmkekből, sorozatokból inspirálódtak, emellett jelentős volt a könyvekből választott nevek száma is. Néhány tanuló névpreferenciáját játék vagy zene is tudta befolyásolni. A nevek leginkább a popkultúrából származnak, sok esetben Magyarországon nem anyakönyvezhető keresztnévek (*Ivy, Damon, Eathen*), azonban a válaszokban megjelent az *Ernő*, az *Abigél*, illetve a *Lilla* is a klasszikus magyar irodalomból. A névválasztás legfőbb indoka az adott médiumban megjelenő karakter személyisége, illetve a név hangzása volt.

Filmek közül megtalálható volt a válaszokban a Halálos iramban *Dominik* nevű szereplője, az X-man *Logan* nevezetű karaktere, a *Konstantin* az azonos című horrorfilmből, a *Kevin* név feltehetően a Reszkessetek betörők!-ből, illetve a *Bruce* a Batmant játszó színész miatt.

Több név mesefilmből származik: *Alíz, Szaffi, Anasztázia, Anna* a Jégvarázsból és *Nala* az Oroszlánkirályból.

Ezekből a sorozatokból merítettek a tanulók: Jóbarátok (*Rachel*), Family guy (*Bonnie*), Jujutsu Kaisen (*Satoru*), Violetta (a főszereplő neve azonos a sorozatával).

A könyveket vizsgálva elmondható, hogy nagy átfedés van a sorozatok-filmek forrástípussal, de az egyszerűség kedvéért ide sorolom azokat a műveket, amelyek elsősorban könyvformátumban jelentek meg. *Katniss* az Éhezők viadala, *Percy* a Percy Jackson, *Geralt* a Vaják című könyvsorozat szereplői. A *Lotti* név Erich Kästner Két Lotti című regényében jelenik meg. A *Rajmund* az Iskolák versenye könyvsorozatból, a *Zoé* a 40 nyári nap című Leiner Laura által írt regényből származik. Egy tanuló a *Noé* nevet emelte ki a Bibliából.

A játékokból választott nevek a következők voltak: *Arthur* a *Red Dead Redemption II*-ből, *Atreus* a *God of War*-ból, *Medox* egy *Sims 4*-et játszó youtuber hatására, illetve *Abigail* a *Stardew Valley* című játékból. Két tanuló zenéből választana szívesen nevet: az *Aidá*-t a Verdi-opera nyomán, illetve a *Felix* nevet egy koreai popbanda hatására.

52 diák nyilatkozta azt, hogy nincs olyan keresztnév, amelyet szívesen adna valakinek film, könyv, sorozat vagy játék nyomán. Egy válaszadó azt írta, ő inkább a háziállatainak választana szívesen nevet film alapján, a *Thor* és a *Frodó* neveket.

Összességében elmondható, hogy a tanulók névválasztására leginkább a filmek és a sorozatok vannak hatással a különböző médiumok közül, s ez a megfigyelés egybevág Vandebosch korábbi vizsgálatának eredményével (2000: 243–259).

4.2. Az eredmények korosztályi és nemi különbségei

Az adatfeldolgozás során néhány esetben megfigyeltem a három vizsgált korosztály válaszai között bizonyos különbségeket, emellett olykor a fiúk és lányok attitűdjében is eltéréseket fedeztem fel. Fontosnak tartom ezt az összehasonlítást, hiszen az eredmények bemutatják a névkompetencia szintjének fejlettségét, rávilágítanak a névválasztás és névízlés különbségeire, valamint a névasszociáció eltéréseire.

A tanulók a 4. kérdés során indokolták, miért szeretik saját keresztnévüket. A válaszelemek mindhárom korosztályban hasonlóak voltak, azonban egy kicsit más arányban. Az 5. és a 7. évfolyamon legtöbbször a nevük ritkaságát emelték ki, a 10. évfolyamon a leggyakoribb válasz már a név különlegessége volt. Egy 10. osztályos lány így fogalmazott a kérdés kapcsán: „Kira a nevem, és azért szeretem, mert különleges, mint én magam.” Ebből a válaszból is látható, hogy ez a korosztály fontosnak tartja az egyediséget, különlegességet mind a nevük, mind pedig ezáltal a személyiségük tekintetében. Az 5. évfolyamon alig jelent meg indokként a név hangzása, viszont a 7. és 10. évfolyamon ez a válasz már többször olvasható volt.

A fiú válaszolók esetében néhányszor előfordult, hogy nem tudták, miért kedvelik a nevüket vagy nem indokoltak megfelelően (pl. mert jó, tetszik), illetve páran azt válaszolták, hogy megszokták a nevüket, ezért szeretik. A lányoknál többször jelent meg a név becézhetősége és szépsége, de ezen indokok érdekes módon a fiúknál egyáltalán nem kerültek elő.

Az újszülötteknek adott leggyakoribb női nevekkal kapcsolatos (7.) kérdés esetén kiválóan megmutatkoznak a korosztályi különbségek. Csupán 5. és 7. osztályos tanulók jelölték meg manapság leggyakrabban választott utónévként az *Erzsébet*, *Zsuzsanna*, *Judit* és *Andrea* neveket. A 10. osztályosok számára tehát egyértelmű, mely nevek népszerűek ma és melyek voltak azok régen. A helyes (*Hanna*, *Anna*, *Luca*) válaszhármast 6 ötödikes, 7 hetedikes és 21

tizedikes tanuló jelölte be. Ennél a kérdésnél érzékelhető leginkább, hogy a diákok névtani tájékozottsága az életkor előrehaladtával fejlődik.

Az újszülötteknek leggyakrabban adott férfinévvel kapcsolatos (8.) kérdés esetén érdekes eredményeket fedeztem fel. Az előző kérdéshez hasonlóan, a *Lajos* nevet szintén csak 5. és 7. osztályos tanulók választottak ki a leggyakrabban választott keresztnév egyikeként. Ezzel szemben az előző kérdéshez képest fordított képet ad a helyes válaszokat jelölő tanulók életkora, ugyanis a *Dominik*, *Olivér*, *Levente* neveket mindhárom esetben legtöbbször az 5. évfolyamosok, majd a 7. és végül legkevesebben a 10. évfolyamosok jelölték be. A helyes válaszhármast csupán ketten találták el. Ez az eredmény cáfolja az 7. kérdés válaszaiból levont következtetést.

A névkompetencia szintje a két nemet vizsgálva hasonlóan mondható. A válaszokat úgy értékeltem, hogy a 60%-os lány és 40%-os fiú részvételi arányt figyelembe vettem.

A 12. kérdés során – amely a tanulók névízlésére vonatkozott – szintén megfigyeltem korosztályi eltéréseket. A 7. évfolyam névízlése a legkonzervatívabb, illetve a 10. évfolyam a legnyitottabb az újabb divatjelenségekre. A hetedikesek utasítják el leginkább az összetett keresztnéveket, a virágneveket és a gyümölcsneveket.

A különböző médiumok névadásra gyakorolt szerepe más-más eredményeket mutatott a 14. kérdés során a három korosztály esetében. Az ötödik évfolyam esetében 20, a hetedikben 16, a tizedikben 15 fő nyilatkozta, hogy semmilyen médium hatására sem választana nevet. Úgy tűnik, hogy minél idősebb egy tanuló, annál inkább merít ihletet valamilyen forrástípusból.

A lányok többször adtak olyan választ, amelyben nem csupán a kedvelt keresztnévet nevezték meg, hanem a médium típusát is. 6-7 lány tanuló szívesen választana nevet irodalmi alkotás, sorozat és film, 5 fő mese és 2 fő zene hatására. A fiúk a film forrástípust nevezték meg legtöbbször, illetve a játékok többször előfordultak a válaszok között, mint a lányoknál.

A 15., névasszociációt vizsgáló kérdés során főként az életkor és a kisebbséghez tartozás megítélése hoz érdekes eredményeket. A *Dzsenifer* név kapcsán 21 tizedikes, 18 hetedik és 13 ötödikes asszociált kisebbségi névhasználóra, emellett 3 tizedikes, 10 hetedik és 11 ötödikes idősként képzelte el. A *Jázmin* és *Sándor* nevek esetében nem észlelhető, hogy az idősebb tanulók hajlamosabbak a névalapú sztereotipizációra, hiszen inkább az 5. és 7. osztályosok jelölték be a kisebbséghez tartozó jelzőt.

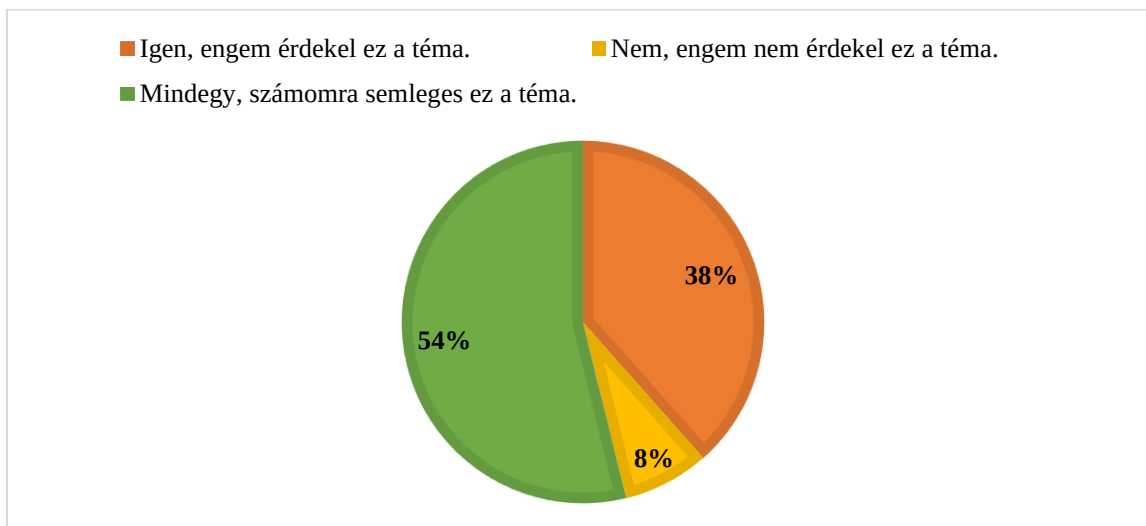
A sztereotipizálás mértéke összességében hasonló eredményeket mutat a két nem esetében. A *Dzsenifer* név kisebbségi megítélése a lányok esetében 10%-kal magasabb, azonban a *Jázmin* és *Sándor* nevek a fiúk válaszaiban 4-6%-kal magasabbak. A *Dzsenifer* név életkorra

vonatkozó asszociációi kapcsán elmondható, hogy inkább a fiúk képzelik el idősként a névvisező személyt.

5. A névtan interdiszciplináris szemléletű tanításának lehetőségei

Kérdőívemben az utolsó, 17. kérdést azért tettem fel, hogy felmérjem, mennyire nyerte el a gyerekek tetszését ez a téma. Három lehetőség közül választhattak: érdekli őket, semleges számukra vagy nem érdekli őket kérdőív témaköre.

A diákok majdnem 40%-a érdekesnek találja a kérdéskört, és több mint fele semlegesen viszonyul a témához. A 117-ből csupán 9 tanuló nem érdeklődik egyáltalán. Érdekes lenne megnézni, hogy néhány névtannal kapcsolatos foglalkozás, drámajáték után hogyan alakulnának ezek az eredmények. Biztos vagyok benne, hogy a téma gyakorlatias, játékos feldolgozása nagymértékben fokozná az érdeklődésüket.

10. diagram: A téma iránti érdeklődés százalékos megoszlása

Úgy vélem, hogy a névtan iránti érdeklődési szintet lehetséges, érdemes és szükséges is fokozni. Mindenképp nagyobb teret kellene biztosítani a névtan oktatására, hiszen a kutatások (Raátz 1994; Liszka 1997; Fercsik 1999; Gelegonyáné Katona 2015; F. Láncz 2016; Zántó 2018) a kilencvenes évektől kezdve arra mutatnak rá, hogy a diákok onomasztikai tájékozottsága hiányos. A névtan interdiszciplinaritásának köszönhetően komplex ismereteket közvetít, és segíti az összefüggések felismerését. A tulajdonnevek ismerete az idegennyelv tanulása során is segítséget nyújt. A név szorosan kapcsolódik az identitáshoz, tehát a hazafias nevelés céljához is illeszkedik. Más népek, kisebbségek névhasználati szokásait megismerve a diákok interkulturális ismeretei is bővülnek. A névtani tájékozottságnak szerepe van a tulajdonnévi alapú diszkrimináció csökkentésében is (Kecskés 2018: 24).

Takács Judit és Raátz Judit nem csupán a névtan tantervbe emelése mellett szólnak, hanem egy a jelen helyzetben is használható megoldással szolgálnak: a drámapedagógiát állítják a névtan „szolgálatába”. A drámapedagógiai megközelítés azért előnyös, mert élményt ad, a tanulók bevonódnak egy közös tevékenységbe, több készséget aktivizál, életszerű, valamint rávilágít a tantárgyközi kapcsolatokra. Egy drámafoglalkozás alkalmával a tanulók valószerű helyzetekbe kerülnek: megtapasztalhatják névkompetenciájukat, felismerhetik saját környezetük jellemző tulajdonnévtípusait, a nevek stilisztikai jellemzőit, megtapasztalhatják a névválasztás szociális és kulturális meghatározottságát, megismerkedhetnek a nevekkal kapcsolatos sztereotípiákkal. A jógyakorlatok nem csupán egy hosszú, teljes drámapedagógiai foglalkozás során használhatók, hanem egy-egy tanórába illesztve, akár ráhangolódás gyanánt is megállják a helyüket (Takács–Raátz 2020: 111–124).

Fontosnak tartom, hogy a meglévő tudásra építve tudjuk fejleszteni a gyerekeket. A névtan tudományterülete azért is alkalmas erre, hiszen jelen van a mindennapjaikban, könnyen tudnak kapcsolódni hozzá a gyerekek, sokak számára érdekes és motiváló tananyag, emellett a tantárgyi koncentrációban remekül használható.

A tantárgyi koncentráció nagy szerepet játszik az úgynevezett jelenségalapú oktatásban (Phenomenon Based Learning, PhBL). A jelenségalapú oktatás azt jelenti, hogy a diákok egy-egy témát nem egy, hanem több tantárgy keretén belül járnak körül, így a tanulóknak nagyobb rálátása van más-más nézőpontból a különböző összefüggésekre. A tanulók részei az oktatási folyamatnak, nem csupán passzív résztvevők, hiszen a jelenségalapú oktatás a projektpedagógia módszertani sajátosságaival rendelkezik (Symeonidis–Schwarz 2016).

Úgy gondolom, a névtan alkalmas arra, hogy ezzel a szemlélettel a tanítsuk. Finnország a tradicionális tantárgyak oktatásán túllépett, az országban jelenleg is multidiszciplináris oktatás működik, amely hozzájárult a „finn csoda” -ként emlegetett tanulmányi eredmények eléréséhez.

Néhány példa segítségével mutatom be, hogyan illeszthető be a névtani ismeretanyag az anyanyelvórán kívül más tantárgyak oktatásába.

- Történelem: történelmi személyek ragadványneveinek története (pl.: *Véres Mária*, *IV. Nyálas Alfonz*, *Dobzse László*).
- Földrajz: víznevek, tájnevek, településnevek kialakulása, jelentése (pl.: *Sajó*, *Nógrád*, *Besztercebánya*).
- Hon- és népismeret: népnevek, néprajzi csoportok nevei, helyi mikrotoponímák kialakulása, jelentése (pl.: *magyar*, *barkó*, *Hosszúvölgy*, *Szontágh-lépcső*).

- Angol nyelv: névadási szokások, a megszólítás szabályai, különleges helynevek (pl.: *Taylor*-hoz hasonló unisex nevek, *Mr.* vagy *Sir* használata, a *Karen* név pejoratív jelentése, a *Big Ben* nevének története).
- Osztályfőnöki / etika: nevekkel kapcsolatos sztereotípiák kialakulása, diszkrimináció csökkentése (pl.: a csúfolódás veszélyei, konfliktuskezelés).
- Irodalom: az irodalmi névadás motivációi, névhangulat (pl.: *Glogova*, *Esti Kornél*).
- Művészettörténet: művészi álnevek, a címadás (pl.: *Botticelli*, *Nakonxipánban hull a hó*).
- Dráma: névtipológia, névasszociáció, névattitűd, névválasztás, névdivat témáinak különböző játékos feldolgozása (pl.: márkanévteremtés csoportmunkában, vita az új személynevek engedélyezéséről, tulajdonságok társítása egy adott névhez). Természetesen a drámapedagógia módszerei nem csupán drámaórán alkalmazhatók.

6. Összegzés

Dolgozatomban áttekintettem a személynév és a keresztnév fogalmi és tipológiai kérdéseit, valamint foglalkoztam a személynévtörténet, a névhasználat, valamint a névadás motivációi témakörökkel. Bemutattam a legfőbb attitűdvizsgálatokat, amelyek a kutatásom alapjául szolgáltak. A legszebb név, a névízlés nemzedéki változásai, a médiumok névadásra gyakorolt hatása, a saját névhez fűződő attitűd, a névasszociáció és az iskolai névhasználat témáit egy-egy tanulmány eredményeinek bemutatásával foglaltam össze.

A kutatásom során az Aszódi Evangélikus Gimnázium három korcsoportjának névízlését, névkompetenciáját, névhasználati és névválasztási preferenciáit, valamint különböző típusú nevekkel kapcsolatos attitűdjét mértem fel.

Összességében elmondható, hogy mindhárom korosztály (ötödik, hetedik és tizedik évfolyam) rendelkezik személynevekkel kapcsolatos névkompetenciával.

A tanulók 85%-a szereti, illetve sokan közülük ritkának, különlegesnek tartják saját keresztnévüket. A válaszadók fele a becenévi megszólítást részesíti előnyben.

A diákok által legszebbnek vélt keresztnévek között magas arányban jelennek meg a manapság gyakori, divatos nevek (pl. *Hanna*, *Anna*, *Levente*, *Bence*). A gyerekek névízlése igen konzervatív, a rövid, gyakori neveket részesítik előnyben. A diákok névpreferenciáját főként érzelmeik, az általuk fontosnak tartott személyek nevei befolyásolják. Több tanuló a saját nevét tartja a legszebbnek. A felújított neveket, az újabban átvett jövevényneveket, a hagyományos magyar neveket, valamint a virág- és gyümölcsneveket egyértelműen elutasítják. Nem jelenthető ki, hogy inkább az újító vagy a hagyományos tendencia érvényesül ízlésükben.

A névválasztás során a gyerekek szerint a név egyedisége, hangzása és a családnévhez illősége a legfontosabb szempont. A válaszadók 56%-át befolyásolják különböző médiumok névválasztási szempontból, minél idősebbek a diákok, annál inkább. Főként filmekből és sorozatokból merítenek ihletet, de a könyvek és a játékok is többször előfordulnak a válaszok között.

A vizsgált tanulók esetében nem mondható el, hogy az idősebb tanulók hajlamosabbak lennének egy-egy név kapcsán sztereotipizálni, elvontabb kategóriákban gondolkodni.

A vizsgálat eredményeinek ismertetését követően rávilágítottam arra, hogyan lehetne a névtani ismereteket más tantárgyak keretén belül oktatni. Az interdiszciplinaritás remekül kihasználható a névtan esetében, hiszen a nyelvészetten kívül számos más tudományterülettel áll kapcsolatban, és rendkívül sok lehetőséget kínál arra, hogy a tanulók bevonódjanak a tanórába, kifejezzék véleményüket, összefüggésekben gondolkodjanak.

A névtani tájékozottság azonban nem csupán a tudományos szintén van jelen, hiszen a mindennapjaink részét képezi például a megszólítás, a névválasztás, a névasszociáció, a névdivat. A névadással kapcsolatos felelősségvállalás, a csúfolódás és a nevekhez fűződő előítéletek megszüntetése is kiemelt pedagógiai feladat, hiszen ahogy Bodor Ádám írja: „Minden névnek egyénisége van, rejtett előjele, bűvköre, és az ilyesmi a hétköznapi életben is előbb-utóbb beleszól az ember sorsába.”

Szakirodalom és források

- Ádám Imre 1992. *Névadási szokások napjainkban*. Magyar Névtani Dolgozatok 100: 56–63. ELTE. Budapest.
- Bauko János 2007. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben*. ELTE. Budapest.
- Bauko János 2015. *Bevezetés a szocioonomasztikába*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. Nyitra.
- Bauko János 2019. *Társadalom és névhasználat. Magyar névtani kutatások Szlovákiában*. ELTE BTK – Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest.
- Benkő Loránd 1950. Fialat nevek és őseik. *Magyar Nyelvőr* 123–128.
- Bíró Ágnes 1998. A mai keresztnévadás az egyes társadalmi rétegek gyakorlatában. In: Kiss Jenő – Szűts László (szerk.) *A magyar nyelv rétegződése*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 203–210.
- Bíró Ferenc 1997. Egri szakmunkástanulók névhasználat. *Névtani Értesítő* 30–45.
- Bölcskei Andrea – Farkas Tamás – Slíz Mariann 2017. *Magyar nemzetközi névtani terminológia*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Uppsala, Budapest.
- Bura László 1966. A névdivat nemzedéki változásai. *Magyar Nyelvjárások* 72–89.
- Büky Béla 1974. Névadás és lakóhely. *Magyar Nyelvőr* 5–13.
- Fercsik Erzsébet 1999. Nem lehet elég korán kezdeni – névtani ismeretek egy anyanyelvi tankönyvcsaládban. *Névtani Értesítő* 310–313.
- Fercsik Erzsébet – Raácz Judit 2009. *Keresztnevek enciklopédiája. A leggyakoribb női és férfinevek*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Gelegonyáné Katona Ágnes 2015. Gimnazisták névtani tájékozottsága. *Anyanyelv-pedagógia* 8/3. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=582>
- Gulyásné Mátraházi Zsuzsanna 1981. *Napjaink különleges keresztnévdivatja*. Magyar Névtani Dolgozatok 15. Budapest. 8–21.
- Haindrich Helga 2014. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a csanálói és csomaközi névadók körében. *Eruditio-Educatio* 108–120.
- Haindrich Helga 2022. A magyar személynévtípusok. *Édes Anyanyelvünk* 14–15.
- Haindrich Helga – Raácz Judit 2022. Személynévkincsünk alakulása. *Édes Anyanyelvünk* 12–13.
- Hajdú Mihály 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Hajdú Mihály 2003. *Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó. Budapest.

- Hedquist, Rolf 2005. The meaning of proper names. In: Eva Brylla – Mats Wahlberg (szerk.) *Proceedings Of The 21st International Congress Of Onomastic Sciences 1*. Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala. 172–184.
- Hoffmann István 2008. A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 5–20.
- Hoffmann István 2010. Név és identitás. *Magyar Nyelvjárások* 49–58.
- Hoffmann István 2015. A névtan és a társtudományok. In: Farkas Tamás – Slíz Mariann (szerk.) *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. Budapest.
- Kecskés Judit 2018. Névtudományi ismeretek az újgenerációs, 5-12. osztályos Magyar nyelv tankönyvekben. *Névtani Értesítő* 13–27.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzetközi Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kunszery Gyula 1970. A névadás nyelvészeti szempontjai. In: Kázmér Miklós – Végh József (szerk.) *Névtudományi előadások – II. Névtudományi Konferencia*. Budapest. 352–355.
- Ladó János 1971. *Magyar utónévkönyv*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- F. Láncz Éva 2016. Névtudományi ismeretek a magyar nyelvi órán. *Anyanyelv-pedagógia* 9/4: 47–61. <http://dx.doi.org/10.21030/anyp.2016.4.4>
- Lanstyák István 2014. *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Comenius Egyetem. Pozsony.
- Liszka Gábor 1997. A névtan a nyolcosztályos gimnáziumokban. In: B. Gergely Piroska – Hajdú Mihály (szerk.) *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. aug. 28–30)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem, Budapest–Miskolc. 2: 513–518.
- Mizser Lajos 1989. *Női keresztnéveink típusai*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest.
- T. Molnár István 1987. Utóneveink „nőiessége” és „férfiassága”. *Névtani Értesítő* 200–203.
- Pusztai Ferenc – Csábi Szilvia (szerk.) 2003. *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Raátz Judit 1994. Az általános iskolai tanulók névtani ismeretei egy felmérés tükrében. *Magyartanítás* 35/5: 14–18.
- Raátz Judit 2022. A nevekkel foglalkozó tudomány: a névtan. *Édes Anyanyelvünk* 7–8.
- Rancz Teréz 2009. A névadás motivációi Felső-Háromszéken és a név súlya az identitásjelölő faktorok rendszerében. *Névtani Értesítő* 19.
- Reszegi Katalin 2022. *Kognitív szemléletű névtudományi vizsgálatok*. Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen.

- Symeonidis, Vasileios – Schwarz, Johanna 2016. Phenomenon-Based Teaching and Learning through the Pedagogical Lenses of Phenomenology: The Recent Curriculum Reform in Finland. *Forum Oświatowe* 28: 31–47.
- Slíz Mariann 2015. Általános névtani kérdések. In: Farkas Tamás – Slíz Mariann (szerk.) *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. Budapest. 93–114.
- J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Takács Judit 2017. Név és kommunikáció. A tulajdonnevek vizsgálatának egyik lehetséges aspektusáról. In: *Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből*. Eszterházy Károly Egyetem. Líceum Kiadó. Eger. 105–113.
- Takács Judit – Raátz Judit 2020. Névtan és drámapedagógia. Hogyan tanítsunk névtani ismereteket? In: Ludányi Zsófia – Jánk István – Domonkosi Ágnes (szerk.) *A nyelv perspektívája az oktatásban. Válogatás a PeLiKon2018 oktatásnyelvészeti konferencia előadásaiból*. Líceum Kiadó. Eger. 111–124.
- Tóth Imre 1967. A legszebb magyar név. *Magyar Nyelvőr* 56–67.
- Tóth Valéria 2016. *Személynévadás és személynévhasználat az ómagyarkorban*. Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen.
- Vandebosch, Heidi 2000. *The Influence of Media on Given Names*. Catholic University, Leuven.
- Zajonc, R. B. 1968. Attitudinal effects of mere exposure. *Journal of personality and social psychology* 9(2p2), 1.
- Zántó Edina 2018. Farkas Tamás – Slíz Mariann (szerk.): Magyar névkutatás a 21. század elején. Hajdú Mihály emlékére. Hogyan használható egy névtani kötet a középiskolai tanításban? *Anyanyelv-pedagógia* 11/1: 64–70. <https://doi.org/10.21030/anyp.2018.1.6>